



**TÜRKÇEDE VE ARAPÇADA SİMULTANE ÇEVİRİNİN
GELİŞTİRME YÖNTEMLERİ**

Zainab Alsaati

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YABANCI DİLLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HAZİRAN, 2018

JÜRİ ONAY SAYFASI

Zainab ALSAATİ tarafından hazırlanan “Türkçede ve Arapçada Simültane Çevirinin Geliştirme Yöntemleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Arapça Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Ethem POLAT

Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan:

Üye: Doç. Dr. Erdinç DOĞRU

Üye: Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Ethem POLAT

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Murat DEMİR

Tez Savunma Tarihi: ... / ... /

Bu tezin Arapça Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. SELMA YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

.....

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Zaineb ALSAATİ

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Zaineb ALSAATİ tarafından hazırlanan “Türkçede ve Arapçada Simültane Çevirinin Geliştirme Yöntemleri” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Gazi Üniversitesi Arapça Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi. İbrahim Ethem POLAT

Yabancı Diller Eğitimi Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Başkan:

Üye:

Üye:

Üye:

Tez Savunma Tarihi: ... / ... /

Bu tezin Arapça Öğretmenliği Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. SELMA YEL

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü



Aileme

TEŞEKKÜR

Öncelikle, yüksek lisans tez çalışmamda rehberliğini çalışma süresi boyunca sürdüren, desteğini ve engin bilgilerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi. İbrahim Ethem POLAT’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Benden hiçbir zaman bilgi birikimini esirgemeyen ve çalışmamın birçok aşamasında, kendi yoğunluğuna rağmen her daim yardımını ve desteğini gördüğüm kıymetli eşim Dr. Öğr. Üyesi. Hasan AKREŞ’e

Her daim yanımda duran kıymetli ebeveynim başta olmak üzere varlığından güç aldığım ailem ve gönül desteklerini her zaman hissettiğim tüm dostlarıma en içten teşekkürlerimi sunarım.

TÜRKÇEDE VE ARAPÇADA SİMÜLTANE ÇEVİRİNİN

GELİŞTİRME YÖNTEMLERİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Zaineb Alsaati

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Haziran, 2018

ÖZ

Ülkeler arası iletişimin her geçen gün sıklaştığı dünyamızda yabancı dil öğrenimi büyük bir önem kazanmıştır. Bu sebeple hemen hemen bütün dünyada yabancı dil öğretim yöntemi ve yaklaşımları gün geçtikçe daha da geliştirilmektedir. Günümüzde artık klasik yabancı dil yöntemlerinin yanı sıra çeviri işleminden de yararlanılmaktadır. Bu haliyle çeviri, yabancı dil öğretiminde bir araç olarak ele alınmaya başlanmıştır. Bu çalışma, Arapça Mütercim Tercümanlık Bölümün’de öğrenim gören öğrenciler ve simultane çeviri dalında uzmanlaşmak isteyenler için kısa ve öz bir çalışmadır. Tarihe bakıldığında çevirinin önemini net bir şekilde görebiliriz, çünkü insan iletişim ile var olan bir canlıdır. Sözlü çeviri çeşitleri ve yöntemleri zamanın gelişimine ve ilerlemesine bağlıdır. Bugün sözlü çeviri ve onun bir dalı olan simultane çeviri dünyanın en önemli çeviri dallarındandır. Bunun nedeni ise hızlı globalleşen dünyanın akışıdır. Bu nedenle simultane çeviri eğitimi ve geliştirme yöntemleri önemli bir dal haline gelmiştir. Bu konuda Türkçe ve Arapça kaynaklarında kıt ve yetersiz bilgiler yer almaktadır. Şüphesiz ki simultane çeviri becerisi insanın yeteneklerine dayalı bir çeviri türüdür, ancak bunun yanı sıra doğru eğitim ve bol pratik, simultane çeviriyle uğraşanlar için kaçınılmaz bir husustur.

Anahtar Kelimeler: çeviri, simultane, yöntem geliştirme, dil

Sayfa Adedi :

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi. İbrahim Ethem POLAT



DEVELOPMENT METHODS OF SIMULTANEOUS INTERPRETATION IN TURKISH AND ARABIC

(Master's Degree Thesis)

Zaineb Alsaati

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

June, 2018

ABSTRACT

Foreign language learning has gained a great importance in our World, because communication between countries is growing very fast. For this reason foreign language teaching methods and approaches are being developing more and more all over the World. Nowadays, traditional foreign language teachings methods as well as translation process are utilized. As a result, translation has begun to be consider as a tool for foreign language teachings. The purpose of this study is to advance a short and concise study for the students of the Arabic Translation Department and those who want to specialize in the simultaneous translation field. We can clearly see the importance of translation in the history, because human being is an animal that existing with communication. The types and methods of oral translation depend on the development and progress of the time. Today, oral translation in general, and, simultaneous translation in particular is one of the most important translation branches of the world. While the reason for this fastly development is globalizing Word. Therefore, simultaneous interpretation development methods have become an important branch of education. There is scarce and inadequate information in Turkish and Arabic sources about this branch. So we depend on new and practical methods from foreign sources. Undoubtedly, simultaneous interpretation is a kind of translation based on the talents of the human being, but the right training and practice, is an inevitable issue for a simultaneous interpreter.

Key Words : translation, simultaneous, method development, language

Page Number :

Supervisor : Associate Professor İbrahim Ethem Polat



İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	iii
TEŞEKKÜR.....	v
ÖZ.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu	3
Araştırmanın Amacı	3
Araştırmanın Önemi.....	4
Varsayımlar	4
Sınırlılıklar.....	4
Tanımlar	4
BÖLÜM 2	6
ANLAM VE TARİHSEL ARKA PLAN	6
Çevirinin Sözlük Manası.....	6
Çevirinin Terimsel Manası.....	7
Arapların Bakış Açısından Çeviri	7

Batı'nın Bakış Açısından Çeviri	9
Çeviri Tarihi.....	10
İslam Öncesi Çeviri Hareketi	10
İslam Döneminde Çeviri	11
Batı'da Çeviri Tarihi.....	15
Çeviri Çeşitleri	17
Yazılı Çeviri – Metin Çevirisi.....	17
Harfi Harfine Çeviri (Kelime Kelime Çeviri)	17
Metnin Aslına Uygun Çeviri.....	18
Serbest Çeviri (Özgür Çeviri).....	19
Cihaz - Araç Çevirisi.....	20
Doğrudan Cihaz Çevirisi.....	20
İnsan Yardımı İle Cihaz Çevirisi	20
Bilgisayar Yardımı İle İnsan Çevirisi	20
Sözlü Çeviri.....	22
Simultane (Anlık) Çeviri.....	22
Ardıl Çeviri	22
BÖLÜM 3	24
YÖNTEM.....	24
Araştırmanın Modeli	24
Evren ve Örneklem	24
Veri Toplama Araçları	24
Verilerin Analizi	25
BÖLÜM 4.....	26
SÖZLÜ ÇEVİRİ.....	26
Sözlü Çeviri Nedir?	26

Sözlü Çevirinin Tarihi Serüveni	27
Kadim Uygarlıklar Dönemi'nde Sözlü Çeviri	27
Eski Mısır'da Sözlü Çeviri.....	27
Antik Yunan'da Sözlü Çeviri	28
Sözlü Çeviri ve Keşifler Çağı.....	28
Romalılar Zamanında Sözlü Çeviri	29
Modern Tarihte Sözlü Çeviri	30
Sözlü Çeviri Çeşitleri	32
Fısıltı Çevirisi (Whispered Interpreting)	32
Refakat Tercüman (Accompany Translate)	32
Ardıl Çeviri (Consecutive Interpretation)	32
Simultane Çeviri (Simultaneous Interpretation).....	33
Simultane Çeviri Hakkında Altı Gerçek	34
Tarihteki En Büyük Anlık Çeviri (Simultane) Yanlışlarından Örnekler	36
Simultane Çeviri Uzmanlarıyla Röportaj	40
Değerlendirme.....	48
BÖLÜM 5	49
SİMÜLTANE ÇEVİRİ (ZORLUKLAR VE YÖNTEMLER)	49
Simultane Çevirinin Zorlukları.....	49
Edebi Terimleri Aktaramama.....	49
Zamanla Yarış	50
Fiziksel ve Teknik Eksiklikler	50
Duyguları Aktarmak.....	52
Çevirmenin Kendi İç Dünyasının Kontrol Etmesi	52
Kültürel İçerikli Kelimeleri Aktarmak	53
Diller Arasındaki Yapısal Farklılıklar	53
Tek Bir Dil İçindeki Lehçe ve Şive Çokluğu.....	53

Simultane Çeviri Geliştirme Yöntemleri	54
Zihinsel Isınma Egzersizler	55
Simultane Çeviri Eğitimi	57
Mesafe Alıştırmaları	58
Ardıl Çeviri Benzeri Egzersizleri.....	58
Geçiş Süreci Egzersizleri	59
Simultane Çeviri Denemeleri	59
Soyutlama Egzersizleri	59
Özet Ardıl Çeviri	60
Ana Fikir Çevirisi.....	61
Simultane Çeviri.....	61
Hızlı Evre	62
Tahmin Alıştırmaları	62
Konuşmacıyı Tahmin Etme	63
Konuşmacıya Ait Sözlerin Ana Fikrini Tahmin Etme.....	64
Sonuç	65
Simultane Çeviriyi Geliştirmeye Yönelik Tavsiyeler.....	65
KAYNAKLAR.....	70

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Çeviri, diğer sanatlara ve bilimlere benzer olarak kendisine özgü kuralları ve sınırlı araçları olan bir yüksek sanattır. Çeviri sürecini gerçekleştiren kişilere yönelik olarak bazı şartlar öngörülmektedir ve söz konusu şahısların çeşitli beceri ve yeteneklere sahip olmaları gerekmektedir. Bu gerçek, herkes için oldukça açıktır. Çeviri işlemi, başta yazılı, sözlü ve cihazlı çeviri olmak üzere bütün türleri ile kolay değildir. Çevirmenin uzun süre eğitim almasını ve pratik yapmasını gerekli kılar.

Simultane çeviri (anlık çeviri) ise bilişsel içeriklerin kazanılmasına dayalı olan fikri ve yaratıcı bir etkinliktir. İlgili bilişsel içerikler, tercüman tarafından seçilen farklı yollarla aktarılmaya çalışılır. Bu bağlamda içeriklerin tam olarak iletilmesi de zorunludur. Gerçekte anlık çeviri görevi, basit bir konu olmayıp karmaşıktır, hassastır ve çeşitli yönleri barındırır. Simultane çeviri, oldukça kısıtlı bir zaman diliminde dinleme, anlama, analiz ve mesajın iletilmesi gibi belli başlı yönlerle yazılı çeviriden ayrılır. Yani anlık çevirmen, dilediği şekilde cümleleri kurması ve gerekirse yeniden oluşturması için genişletilmiş bir zaman dilimine sahip değildir. Ayrıca onun mesajı bir an önce iletmesini bekleyen dinleyiciler bulunmaktadır. Anlık çevirmen (tercüman), kendisinden mesajı teslim alan dinleyicilerle muhatap olurken yazılı çevirmen (mütercim) derlediği ifadeleri inceleyecek olan okurlarla yüzleşmektedir. Yazılı ve anlık çevirmenler arasındaki başka farklar da vardır. Genel olarak çeviri ve özel olarak anlık çeviri, iki ayrı dilsel sistemin oluşturulmasını gerekli kılar. Bu bağlamda tercüman, kendisine ayrılan kabinde kısıtlı bir zaman dilimi ve mütercimin aşamayacağı belirli dilsel bir pozisyon çerçevesinde olanak ve kapasitelerini sergiler. Anlık çeviri ile ilgili önemli konulardan biri de yoğun dinleme,

duyusal algı ve mesajın iletiminde hassaslık gibi aşamalardan başarıyla geçilmesidir. Tercümanın bilgileri eksik aktarma problemine düşmemesi için bahsedilen süreçlerin istenen şekilde gerçekleşmesi, olmazsa olmazdır. Simultane çeviride ilgili süreçlerden sonra sözün analizi (mesaj ve onu anlama) ve ardından bir dilsel sistemden diğer bir dilsel sisteme geçiş gündeme gelir. Nihayet simultane tercümanın ulaştığı anlamı hassas bir biçimlendirme ile sunmasını görürüz. Üstelik tüm bunlar, saniyeler içinde gerçekleşmektedir. İşte bu nedenlerden ötürü simultane çevirmenin son derece hassas olan çalışmasına tanıklık edilmiştir. Simultane çevirinin geliştirilmesine katkı olması amacıyla bu araştırmayı kaleme almayı hedeflenmiştir. Türkiye'de simultane çeviri hakkında gerçekleştirilen akademik çalışmalar oldukça azdır, bu alan nadiren ilgilenilen konular arasında kabul edilir. Mevcut literatür de eski makalelerden öteye geçmemektedir. Oysa çeviri; zaman, mekân ve şahıslara bağlı olarak değişkenlik gösterir. Dolayısıyla çeviriye ilişkin kanaatlerimizi ve çalışmalarımızı ara sıra gözden geçirmemiz kaçınılmazdır. Nitekim bazı bilginlerin söylediği gibi metin yaşlanmaz ancak tercüme eskimeye tutularak zaman aşımına uğrar. Böylelikle çeviri, yaşanan bilimsel gelişmelere ayak uydurmak için yöntem ve kavramlar açısından yenilenmeye ihtiyaç duyar. Yukarıda bahsedilmiş hususlardan ötürü çalışmanın ikinci bölümünde tercüman adayları, yetkili enstitü ve fakülteler için çevirinin tanımı, kökeni ve dalcilerin ona ilişkin görüşlerini sunmayı amaçlanmıştır. Arapların ve Batılıların çeviriye bakışlarına değinilmiş. Cahiliye döneminden başlayarak İslami çağlara ve daha sonrasındaki devirlere uzanan tarihi süreç içinde Araplarda görülen çeviri hareketlerine temas edilmiştir. Ayrıca çeviri türlerini ele alınmış ve taşıdığı anlam, tarihi altyapısı ve çeşitleri "anlık çeviri" konusunun özel biçimde incelenmesi amacıyla dördüncü bölümü oluşturulmuştur. Bu bölümde tercümanın simultane çeviri sahasına girmeden önce bilmesi gereken 6 gerçeği dile getirilmiştir. Ayrıca ülkeler arası sorunlara yol açan tarihi çeviri yanlışlarına yer verilmiştir. İlgili bölümü, Türkiye'deki bazı simultane çevirmenlerle yapılan röportajlarla sonlandırılmıştır. Burada çevirmenlerin çeviri serüvenini anlatmaya çalışılmıştır. Bugün sahip oldukları üstün konuma gelmeyi nasıl başardıklarını öğrenmeye ve Türkiye'de simultane çevirinin geliştirilmesi için kullanılabilecek en önemli araç ve yöntemlere dair görüşlerini almaya gayret edilmiştir. Beşinci bölümdeki araştırmamız ise simultane çeviriye ve zorluklarını masaya yatırmakta ve onunla ilgili olan pek çok konuya ışık tutulmuştur. Değerli okuyucuyu simultane çevirinin önemli yönleri hakkında ve yükseköğrenim merkezlerinde ilgili olgunun Türkiye'deki realitesini geliştirmek üzere kullanılabilecek yöntemler ve zihinsel egzersizlerle ilgili olarak bilgilendirmeyi uygun bulunmuştur. İlaveten konumuzu

bitirirken Türkiye'deki fakülte ve enstitülerin simultane çeviri eğitimi alanında yaşadığı bazı problem ve eksikliklerin giderilmesinde önemli bir rol üstlenebileceğini umduğumuz kimi tavsiyeleri ifade edilmiştir.

Problem Durumu

Simultane çeviri Hizmeti, yapılan konuşmaların konuşma anında çevrilmesidir. Genel olarak toplantı, konferans, kongre, canlı yayınlarda ve basın toplantılarında sıklıkla başvurulmuş bir çeviri yöntemidir. Çevirmenler, ses yalıtımlı ve en az iki kişinin rahat çalışabileceği, aydınlatma ve havalandırma sistemi olan kabinlerde çeviri yapar. Çevirinin bu şeklinde, çevirmen konuşmacının 1-2 saniye ardından gelir. Simultane çeviri çok konsantrasyon gerektiren zorlu ve yorucu bir işlemdir. Bu nedenle konferanslarda bir kabinde en az iki çevirmen çalışır. Her 20 dakikada bir konuşmaların seyrine göre dönüşümlü olarak çeviriye devam edilir. Bu alanda hizmet veren tercümanların simultane çeviri eğitimine, deneyime ve yüksek bir çalışma disiplinine ihtiyacı vardır. Simultane çeviri yapan kişilerin yeteneğinin yanı sıra eğitim ve simultane çevirinin yapma incelikleri ve yöntemlerini iyi derecede bilmek gerek. Simultane ve ardıl çevirmenliğin bir yetenek işi olduğunu ve pratik edinimle geliştirilebileceğini belirtmiştik. Ancak pratikleşme aşamasına geçmeden önce bir dizi egzersizle öğrencinin çeviri yapmaya hazırlanması kaçınılmazdır (Altay, 1991).

Bu araştırmanın üzerinde durduğu temel problem:

Genel olarak simultane çeviri yöntemleri ile ilgili pek çok net bilgi bulunmamak ile birlikte, bu araştırmanın temel hedefi Türkçe-Arapça simultane çevirinin yöntemlerini geliştirmektir.

Araştırmanın Amacı

Türkiye’de genel olarak Mütercim Tercümanlık bölümlerinde simultane çevirinin yöntemlerini geliştirmek ile ilgili az ve yetersiz bilgiler vardır. Bu konuda dünyada birçok ülkede yeni uygulamalar ve programlar gelişmektedir. Son zamanlarda Türkçe-Arapça simultane çevirinin önem kazandığını görmekteyiz ancak bu dalda çok az uzman görmekteyiz. “

Bu çalışmanın amacı Türkçe-Arapça simultane çeviri geliştirme yöntemleri baz alarak ülkede simultane çevirinin kalitesini yükseltmek ve geliştirmektir. Bu dalın öğretiminde de karşılaşılan sorunları azaltmak ve katkıda bulunmak ve öğrencileri bu konuda desteklemek, ayrıca simultane çevirinin önemini tekrardan gündeme getirmektir.

Araştırmanın Önemi

Türkçe-Arapça simultane çeviri bugün çok revaçta olan bir çeviri dalıdır. Özellikle de uluslararası topluluklarda ve medya sahalarında, ancak uygun stratejilerin kullanılması hususunda henüz yeterince ilerleme kaydedilmediği görülmektedir.

Türkçe-Arapça simultane çeviri geliştirme yöntemleri açık ve pratik bir şekilde aktarıldığı halde, ülkede pek çok profesyonel çevirmen ortaya çıkacaktır, böylelikle de yurtdışından gelen yeteneklere ihtiyaç azalacaktır.

Varsayımlar

Bu araştırmanın varsayımları aşağıdaki gibidir:

- a) Kullanılacak veri toplama araçlarının kapsam geçerliğine ilişkin olarak uzman kanısı yeterli olacaktır.
- b) Alan uzmanlarıyla gerçek görüşlerini ve şahsi tecrübeleri yansıtmaktadırlar.

Sınırlılıklar

Bu araştırma;

Türkçe Arapça simultane çeviriyi geliştirme yöntemleri ile sınırlıdır. Arapça Türkçe baz alınacaktır ayrıca simultane çeviriyi geliştirme yöntemlerine ağırlık verilecektir ve birebir Arapça Türkçe simultane yapan uzmanlarla görüşülecektir.

Tanımlar

Çeviri: Çeviri bir cümleyi veya bir sözcüğü veya bir metni bir dilden başka bir dile değiştirmek yani kaynak dilden hedef dile aktarmaktır.

Simultane Çeviri: Sözlü çeviri çeşitlerinden olan simultane çeviri metni çok az bir süre içinde kaynak dilden hedef dile aktarmaktır.

Çeviri Teknikleri: İki önermeye dayanmaktadır: 1. Yöntem, strateji ve teknik. 2. Dinamik ve fonksiyonel bir çeviri anlayışına duyulan ihtiyaç teknikleri (Albir, 2002, s. 499).



BÖLÜM 2

ANLAM VE TARİHSEL ARKA PLAN

Çeviri (tercüme), hem bir sanat hem de bir bilim olması bakımından kendine özel kural ve kaidelere sahiptir. Çeviri diğer bilimler gibi çeşitli aşamalardan oluşmaktadır. Aynı şekilde çevirmen için de bu aşamalar sürecinde elde edilmiş birikim ve kabiliyetlere sahip olmak gerekmektedir. Çeviri; dünya toplumlarının, kültürlerinin, medeniyetlerinin, adaletlerinin ve törelerinin bir dilden başka bir dile aktarılmasında en önemli araç olup milletler arasında etkileşime ve ticari, sanayi, askeri ve diplomasi yardımlaşmalarına vesile olur. Çeviri dilin zenginleşmesine ve gelişmesine de katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda dinleyicilerin; konseyler, kongreler, konferanslar ve zirve gibi toplantılarda konuşmacının ve yazılan metinlerin anlaşılmasına yardımcı olur.

Çevirinin birçok çeşidi vardır. Bunlar arasında yazılı, sözlü, otomatik, ilmi, teknik, edebi, tıbbi, askeri ve dini konuları kapsayan çeviriler en önemlileri arasında sayılabilir. Şüphesiz ki bu konuların kendi içerisinde farklı zorlukları vardır bu yüzden çevirmenin konulara hâkim olması, sürekli kendisini geliştirmesi ve uzun süreli pratiğe ihtiyacı vardır.

Çevirinin Sözlük Manası

Tercüme sözcüğü Arapçadan alınmış geniş anlamlı bir kavramdır. Arap Lügatlerinde mefhumu ve tanımlamaları geniş olan tercüme birden fazla anlam taşımaktadır. İbn Manzûr'un Lisânu'l-Arap (1990, s. 229) adlı sözlüğüne göre; (المُتَرْجِمُ وَالتَّرْجُمان) “kelimeleri dili açıklayan” manasına kullanılmaktadır. Burada verilen bir diğer bilgede; Herakleios’a göre tercüman; lafzı “cim harfinin ötre ve üstün okunuşuyla, cümleyi bir dilden başka bir dile çevirmektir ve cem’i (تَرْجُوم) dır.

Ayrıca Lisânu'l-Arab'da, diğer sözlüklerden farklı olarak çoğulu ifade etmek için (تَرْجُمَات) kelimesinin yerine, (تَرْجُوم) kelimesini tercih ettiğini söylemesidir.

Kamûsu'l-muhit'te yer alan tanımlamada ise (التَرْجُوم): ‘‘dili açıklayandır’’(Firûzâbâdî, 2005, s. 1428). El-Cevherî ise, Sıhâh adlı sözlüğünde şu şekilde açıklamıştır: (تَرْجُوم) ‘‘kelamı beyan etti ve açıkladı’’ (el-Cevherî, 1987, s. 1928). Yazara göre bu sözcüğün iki tür söylenişi vardır (تَرْجُوم) ve (تَرْجُوم). Metnu'l-luga adlı sözlüğünün yazarı da (تَرْجُوم كَلَامُهُ) ile aynı ifadeleri kullanmış ve (تَرْجُوم الْكِتَاب عَنْهُ) ‘‘kitabı başka bir dilde açıkladı’’ manalarını vermiştir. (Rıza, 1958, s. 391).

Mecmemu'l-lugatil-arabiye, el-Muncid fi'l-luğa ve el-ilam (el-Ezuri, 2003, s.60)'da ise şu şekilde açıklanmıştır; (تَرْجُوم الْكَلَام) yani ‘‘başka bir dilde açıklamak ve başka dile çevirmek’’ demektir. Yine burada (تَرْجُوم) sözcüğün çoğulu olarak (تَرْجُومَة ve تَرْجُومَة) şeklindedir ve (تَرْجُومَة) kelimesinden türediği ve (تَرْجُومَة فلان) kelimesinin ‘‘siretini, hayatını açıkladı’’ anlamında olduğunu, (تَرْجُومَة الْكِتَاب) yapısının ise dibace (önsöz) anlamıyla birlikte (تَرْجُومَة) kelimesinin diğer söylediğimiz manaları da içerdiğini belirtilmektedir. Tercüme; tefsir veya açıklamaktır ya da bir kişinin hayatının anlatılması, bir dilden başka bir dile çevirisidir. Bu bağlamda İbnu'l-Mukaffa ‘‘Kelile ve Dimne’’ kitabında bir şairin sözünü şöyle aktarmaktadır:

إِنَّ الثَّمَانِينَ وَبَلَّغَتْهَا قَدْ أَحْوَجْتُ سَمْعِي إِلَى تَرْجُومَانِ

Açıklayan ve tercüme eden ve bir dilden başka bir dile çeviri yapan kişidir (Nevini, 1993, s. 240).

Çevirinin Terimsel Manası

Arapların Bakış Açısından Çeviri

Çevirinin terimsel manası; bir topluluğa has örfi dili veya muayyen bir toplumun örf ve dili değil, bütün insanların ittifakı olarak bir dilden başka bir dile çeviri yapmaktır. Bu tariftten çeviriyi genel dil çerçevesinde şöyle tanımlayabiliriz: ‘‘Bir dilden bir kelimeyi başka bir dile mana ve maksadı koruyarak ifade etmektir.’’ (Berismat, 2003, s. 67). O halde ıstılahta çeviri birinin söylediğini ve yazdığını dinleyicinin diline çevirmek ve tercüme etmektir. Tabir edilen kelamı anlaşılması gereken dile çevirmektir.

Çeviri, dilleri farklı iki grubun arasını, konuşarak ya da yazıarak bağlayan bir köprü gibi görülmektedir. Buna bağlı olarak iki esas unsurun asıl metin ve hedeflenen metin sağlanmadıkça çeviri işlevinden bahsedemeyiz.

Asıl metnin yazıldığı dil asıl dildir. Hedeflenen metnin dili ise tercüme edilecek dildir.

Yukarıdaki bilgilerin ışığında bir tanımlama oluşturacak olursak; “tercüme herhangi bir dilden başka bir dile manasını koruyarak cümleyi oluşturma sürecidir” (el-Hâkim, 1989, s. 39).

Kadim kelimci ve yazarlardan olan el-Câhiz, çeviri konusunu ele almıştır. Özellikle çeviri yaparken kaynaklanan yanlışlardan ve kaynak metnin mana aktarım hatasına değinmiştir. Bu konuda el-Câhiz, bazı çevrilen metinlere ve kitaplara güvenemiyordu, onun kanaatine göre çeviri yapan kişi ya da kişiler mana aktarım sürecinde pek çok hata veya anlam kayması gerçekleştirebilirlerdi. Bu konuda el-Câhiz, şunları ifade etmektedir; “çevrilen bir kitaba nasıl güveneyim ki! O kitabı çeviren şahsı getirme imkânım olsaydı eğer, karşıma oturtup sizlere çevirdiği kitapta ne kadar yanlış yaptığını itiraf ettirip, sizden helallik talebinde bulunurdu” (el-İis, 1999, s. 5).

Bu sözlerin içinde el-Câhiz’in yoğunlaştığı hususun, mütercimın geniş bir kültür sahibi olması gerektiğini anlıyoruz. el-Câhiz çeviri konusunda en çok mütercimın ilim sahibi olmasına vurguluyor ve ona göre mütercimın çeviri yaptığı kitabın alanını iyi bilmesi gerekmektedir. Çünkü çevirmen bir konuya ne kadar hâkim olursa kitabı o kadar hatasız çevirebilecektir (el-Câhiz, 1966, s. 19).

Mütercim, çeviri süreci ve doğruluğunda önemli bir rol oynamaktadır, çünkü mütercim kültürün ve dilin aracı olarak görülmektedir. Alıcıya metnin tefsiri, tevili ve metinde barınan bilgileri kaynak dilden hedef dile kusursuz bir şekilde taşımakla mükelleftir (el-Câhiz, . a.g.e., s. 76).

Mütercimın ana metin ile hedef metin arasında dengeyi kurması gerekmektedir, çünkü uygulaması gereken bazı hususlar mevcuttur. Örneğin çevirmen metindeki asıl manayı koruyup yazarın anlatmak istediği manayı vermesi ve temel anlamı kayıp etmemek şartıyla bazı ifadelerden ve kelimelerden vazgeçebilmelidir. Mütercimın bu şekilde, asıl metinle uyumlu bir çeviri yapabilmesi kolay olur.

Bu sözlere göre çeviri kelimeyi ve cümleyi bir dilden başka bir dile birebir çevirmek değildir, çeviri metnin tercüme edildiği topluluğun, tarihini, kültürünü ve toplumsal adetlerini uygun ifadelerle yansıtması gerekmektedir.

Hakiki mütercim, metinde derinleşebilen, uzmanlaşabilen ve manasını hedef dile çevirebilendir. “Bazen çevrilen metinler daha iyi ve güzel olma ihtimali vardır.” (el-Hâkim, 1989, s. 202).

Şiir çevirisi diğer çeviri çeşitlerine nazaran eleştiriye daha çok açıktır çünkü şiir birden fazla anlam barındırabilir. O yüzden en iyi mütercimin bile bu konuda tıkanabileceğini görebilmekteyiz.

Batı'nın Bakış Açısından Çeviri

Batılılar çeviriyi diller arasında mektuplaşma olarak kabul etmektedirler. Yani çeviri, diller arasında bir mektup (yazı) değişimidir. Batı'da harfi çeviriyi savunanlarla serbest çeviriyi müdafaa edenler arasında görüş ayrılığı olmuştur. Batılılarda çevirinin gelişmesi ve ilerlemesindeki büyük faktörün Romalıları ait olduğu belirtilmektedir. Avrupalı dil bilimciler çevirinin girift ve çok zor bir konu olduğunu düşünmektedirler. Çünkü çevirinin insanlarla ve dilleriyle derinlemesine bir ilişkisi vardır. Tercümanlık işi yapan kişiler için dikkat, fesahat ve imkânların yeterli olması gerekmektedir. Batılılar çeviriyi, karanlık asırlardan kalkınma ve yükselme asırlarına taşıdığını ifade etmektedirler.

Çeviri uygulamalı sanatlardan sayılmaktadır. Çevirinin birinci hedefi, belli bir dilde konuşan topluluk ile farklı bir dilde konuşan başka bir topluluk arasında köprü kurma vazifesini görmesidir.

Dil açısından, ana dilinin yanı sıra başka bir dil öğrenen kabiliyetli insanların sayesinde çeviri çok gelişmiştir. Bu fertler devletin ticari ve siyasi alanlarında aktif ve önemli role sahipti.

Roma filozofu, Cicero, çevirinin sanatsal bir bilim olduğunu ve bir kelimayı bir dilden başka bir dile nakletme (çevirme) olduğunu ifade etmiştir. Birebir çeviriye karşı olan Cicero ana metnin anlamını aktarmada zayıf ve yetersiz olduğunu öne sürmüştü, serbest çevirinin esas ilkelerini korumak gerektiğini ısrarla vurgulamıştır. Cicero'ya göre başarılı bir mütercimin önce ana dilini çok iyi bir derecede bilmesi ve bunun yanı sıra ana dilindeki edebi eserleri

ve metinlere aşina olması gerekmektedir. Aksi takdirde eseri profesyonel bir şekilde hedef dile aktaramayacaktır (Panset, 2012, s. 72).

Araplar ve Batıların tercüme ve mütercim hakkında ön gördükleri bazı özellikler ve görüşler ışığında, mütercimde olması gereken karakterleri şöyle sıralayabiliriz:

- 1- Mütercim, doğru sözcüğü uygun yerde ve anlamda kullanması için kaynak dili ve hedef dili iyi bir derecede bilmesi gerekir,
- 2- Mütercimin her dili temyiz eden ifadeler ve terminolojilere vakıf olması gerekir.
- 3- Mütercim metni doğru ve güvenilir bir şekilde çevirebilmesi için her iki dilin edebiyatını ve dil bilgisini iyi bir derecede bilmesi gerekir.
- 4- Mütercim doğru terminolojiyi doğru yerde kullanabilmesi için geniş bir kültür yelpazesine sahip olması gerekir. Diğer durumda yanlış kelimeyi yanlış yerde kullanabilir. Örneğin; tarihi bir metinde coğrafi terimleri kullanması görülebilir.
- 5- Mütercim, çevirilerinde metnin fikirlerine ve anlamına sadık kalması gerekir ve çeviri yaparken akıcılığa önem vermeli ve aktarımın eksikliği veya fazlalığının olmamasına dikkat etmesi gerekir.
- 6- Mütercimin, birebir çeviriden uzak durması gerekir, çünkü birebir çeviri anlam kaymasına ve metnin akıcılığına olumsuz etki yapabilir. Metnin kelime ve terkip uyumluluğu olmalıdır.
- 7- Sabır cevheri her mütercimde bulunması gereken çok önemli bir özelliktir. Çünkü mütercimin uzun süreli uygulama, alıştırma ve sözlük araştırmaları sabır gerektirmektedir.

Çeviri Tarihi

İslam Öncesi Çeviri Hareketi

Şüphesiz çeviri hareketi yalnız bugünün ürünü değildir. İslam öncesine yani Cahiliye dönemine dek uzanan bir süreçtir. İslam öncesi çeviri hareketinin ortaya çıkmasına ortam hazırlayan en önemli faktörlerden biri olarak Büyük İskender'in Batı Asya ve Mısır coğrafyasında Yunan Uygarlığının yayılmasına yol açan fetihlerinden bahsedilebilir. Sözün geçen fetihler, bölgeye bazı tarihçilerin "Helenistik uygarlık dönemi" olarak nitelediği özel bir tarz kazandırmıştır. Helenistik dönem, Büyük İskender'in M.Ö 323 Haziran'da ölümünden miladi VII. yüzyıla Arap Fetihleri Dönemi'ne dek sürmüştür. İskenderiye,

Antakya, Nusaybin ve Cündişapur gibi şehirler Yunan medeniyetinin söz konusu bölgede etkin olduğu ünlü merkezler arasında değerlendirilmektedir (Anany, 2003, s. 32).

İslam'ın ortaya çıkmasından önceki dönemde Yunanlıların sahip olduğu kültür ve bilimlerin Süryaniceye aktarılmasında Süryaniler büyük bir görev üstlenmiştir. Dini ve mezhepsel baskılar sonucu ölkelerini terk eden Yunan bilim adamlarına kucak açmaları, bilgi ve kültür aktarımında kendilerine oldukça yardımcı olmuştur. Böylelikle Yunanlı bilginler, Doğu'ya yönelerek Kuzey Irak'ta Ruha şehrine yerleşmiş, orada miladi V. asırda canlılık kazanacak olan bir okul inşa etmişlerdir (Hasasin & Muluk, 2014).

Farklı dillerden çeviri, eski ve köklü bir faaliyettir. Nitekim Arapların çeviri ile tanışmaları, Cahiliye döneminde farklı milletlerle karşılaşmaları sonucu olmuştur.

İslam Döneminde Çeviri

İslam'ın ilk devirlerinde tercüme, dini ve siyasi bir ihtiyaç olarak ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda Süryaniler, Biladü'ş-Şam'da çok sayıda manastır ve küçük kütüphane bünyesinde gerek İslam öncesi gerekse İslam sonrası dönemde yabancı kültür merkezlerinden farklı kültürlerin aktarım işlemini yürütmeyi devam ettirmişlerdir. Asıl kaynaklarını yitiren Yunan kültürünün yayılması, Süryanilerinin çeviriye katkılarının önemli bir şekilde ifadesini bulduğu alandır. Müslüman fatihler bölgeye geldiklerinde Yunan kültürüne dair Süryaniceden yapılan nakilleri esas aldılar. Süryani mütercimler, Emevi döneminden itibaren Yunan kültürünün Arapçaya aktarılmasında pay sahibi olduğu gibi bazı Farsça eserlerin çevrilmesini de üstlenmişlerdir (İbrahim, 1984, s. 187).

Arapçaya yapılan ilk tercümeler, Süryani mütercimler uhdesinde gerçekleşmiştir. Nitekim söz konusu mütercimler, bu alanda köklü bir mirasları bulunmaktadır. Tarihi rivayetler, Araplardan bazılarının ilişkide oldukları komşularının dilini bildiğini söylemektedir. İmriu'l-kays'ın babasının krallığını yeniden ele geçirmek için o devirdeki Fars krallarından yardım istemesine dair rivayetler, Arapların yabancı dilleri bilmesine verilen örneklerden biridir. Ümeyye bin Ebi Salt da yabancı dil bilen Araplardandı, şiirlerinde peygamberlerin hikâyelerini anlatıyordu. Ayrıca Arapların o dönem bilmedikleri pek çok lafzı kullanıyor. Hz. Peygamberin hayatında da yabancı dil öğrenimine dair bir örnek bulunuyordu. Hz. Peygamber Zeyd bin Harise'ye İbranice ve Süryanice öğrenmeyi emretmiştir. Zeyd de bu emir üzerine Yahudilerle kendi dillerinde yazışmak amacıyla İbraniceyi öğrenmişti.

Firuzabadi'nin belirttiğine göre Ebu'n-Nahvi Bekr ed-Dehhân, Farsça, Rumca, Türkçe, zencilerin konuştuğu dilleri ve Habeş'çe gibi dilleri en güzel ve etkili bir şekilde konuşuyordu (ed-Ducani, 2007, s. 146).

Süryanilerin çalışmalarını izleyen tarihi süreçte Sadi, Hayyam, Firdevsi ve Hafız-ı Şîrâzî gibi büyük İranlı şairlerin bazı şiirleri Arapçaya çevrilmiştir. Ayrıca Hint şiirinden Maharata olarak bilinen eser ile Tagore ve İkbal'in çalışmaları ve öncelikle Mısır entelektüellerine sonra tüm Arap okuyucusuna yönelik biçimde Çin Edebiyatı'ndan kimi yapıtlar Arapçaya çevrilmiştir. Hayyam'ın rubaileri ise özel bir ilgi ile karşılanmıştır. Nitekim Mısır'da Muhammed es-Sibai adlı yazar ilgili şiirleri manzum olarak tercüme etmiştir. Ahmed Râmi ve Ahmed Zeki Ebû Şâdî de rubailerin çevirisini gerçekleştirmeye çalışmış, ilk isim İngilizce çevirisini esas almıştır. Diğer yazarlar, rubailerin Farsça asıllarından çeviri yapmakla birlikte Fitzgerald'ın İngilizce çevirilerini bilmektedir (el-Abd, 1997, s. 6).

Arapça sistemli çeviri faaliyetleri ise Emevi Devleti'nin ortaya çıkışının ilk dönemlerine rastlar. Yezit bin Muaviye'nin oğlu Halit, Arapçaya çeviri faaliyetine ev sahipliği yapan önemli bir devlet adamıydı. Tarihi kaynaklara göre çeviri sürecini başlatan onun arzusu olduğu söylenmektedir. Halit'in çabaları ile tıp ve kimya kitapları, Arapçaya aktarılmıştı. Çeviri faaliyetlerinin bu çağda belirgin bir şekilde görünürlük kazanması altında birtakım faktörler vardı. Aşağıda ilgili faktörlerden bir bölümüne yer verilmiştir (Furuk, 1970, s. 112).

- Arapların diğer milletlerle temasları, Araplar yeni kültürlerden haberdar olmuş ve fikri ufuklarını ilgili kültürlerle genişletmek istemişlerdi.
- Arapların yeni bilgilere ihtiyaç duymaları, Özellikle tıp, hesap ve zamanlamaya dair bilgilerini geliştirmeye gereksinimleri vardı. Namaz vakitlerinin ayarlanması, oruç ayları, haccın ve sene başının belirlenmesi Arapları hesap bilimini geliştirmeye zorluyordu.
- Halifeler, çeviriye büyük bir önem atfetmişlerdi. Söz gelimi, Abdulmelik bin Mervan zamanında Suriye divanları, Arapçalaştırılmıştı. Arapçaya aktarılan ilk divan Şam divanı idi (İbnu'n-Nedîm, 1997, s. 303).

İlk dönem mütercimleri arasında Stefan el-Kadîm, Süleyman bin Sa'd gibi isimler yer alıyordu. Emevi asrında ortaya çıkan ilk çeviri hareketi, geniş kapsamlı değildi. Arapça

veya Arapçaya aktarılmış malzeme dışında hiçbir bilginin işe yaramadığı izole bir ortamda kendilerini bulan tabipler, çeviriye yoğunlaşan kişilerdi. Kapsamlı olmamasına rağmen Emevi çağı çevirileri, Abbasi önemi çevirilerinin genişlemesine yardımcı olan temelleri atmıştı (el-Yozbeki, 2007, s. 29).

Emevi döneminde Arapçaya çeviri yapılan en önemli alanlardan bazıları:

- Felek İlmi (Astronomi)

Emevi asrında astronomi bilimi gelişmişti, özellikle Biladü's-Şam'da ilerleme kaydetmişti. Söz konusu ilerlemenin başlıca sebebi, Müslümanların diğer milletlerin bilim ve kültürlerine yönelik açılımları ve Arapçaya astronomi kitaplarının çevrilmesiydi (İbrahim, 1984, s. 187). Emevi Devleti'nin yıkılmasından 7 yıl önce Arapçaya aktarılan dönemin ilk astronomi kitabı, "Ardu Miftâhi'n-Nucûm" adını taşımaktaydı. Ancak yıldızlara ve astronomiye dair ilk kitabın "Kitabu'n-Nucûm" adıyla Halit bin Yezid tarafından çevrildiği yönünde birtakım rivayetler de vardır. İslam dünyasının tarihi boyunca ilk rasathane Beni Umeyye çağında Dımeşk'te kurulmuştur (İbrahim, a.g.e., s. 45).

- Felsefe İlmi

Bu ilim türü, Emevi asrının başında Şam'da ortaya çıkmıştır. felsefenin gelişmesinde aşağıda bir kısmına yer verdiğimiz belli başlı etkenler vardır (Blenser, 1978, s. 85). Bunlar aşağıdaki gibidir:

a) Müslümanların diğer dinlere mensup insanlarla etkileşimi: Şam'da çok sayıda Hristiyan bulunuyordu. Bu nüfusun önemli bir kesimi Müslüman olurken azımsanmayacak bir kesimi de kendi dinlerini muhafaza etmeyi sürdürüyordu. Müslümanlaşanlar, Hristiyan kültürü ile yetiştirilmiş olmanın etkilerini taşıyorlardı. Şam'da camiler kiliselerin yakınlıklarına kurulmuştu. Dolayısıyla İslam ve Hristiyanlık arasında temas yaşıyordu. Dinler arasında diyalog, tartışma ve çatışma baş gösteriyordu (Sami, 1978, s. 20).

b) Siyasi ihtilaf: Felsefe ilmi, o dönem var olan siyasi çatışmalardan etkilenmişti. İmamet ve hilafet meselesi, Müslümanların etrafında anlaşmazlığa düştüğü, gündemdeki en etkili konuydu.

- c) Çeviri hareketi: Felsefe ilminin gelişmesinde ve yayılmasında rol oynayan en önemli faktörler arasında yer alır. Müslüman felsefecilerin Arapçaya aktarılmasının ardından Yunan mantığına ve felsefesine aşina olmaları, onların kimi düşünce ve ilkelerinden etkilenmeleri sonucunu doğurmuştu. Halit bin Yezit, bu alanda çevirinin öncüsüydü.

Emevi Devleti döneminde divanlara ait yazışma ve kayıtlara gelecek olursak; Suriye'deki divanların Abdülmelik bin Mervan'ın hilafeti döneminde Yunancadan Arapçaya çevrildiğini (İbrahim, 1984, s. 59), Irak'taki divanların Haccac'ın valiliği sırasında Farsçadan Arapçaya çevrildiğini ifade edebiliriz. Abdülaziz'in hilafeti döneminde Mısır'da Koptça/Kıpti dilinde yazılmış pek çok eser Arapçalaştırılmıştı (Salih, 2011, s. 244). İşte bu bağlamda Emevi asrının iki halifesi üzerinde durmamız gerekmektedir:

Halit bin Yezid bin Muaviye, Mervan ailesinin bilgisi olarak adlandırılır. Halit, tıp ve kimyaya dair bazı kitapları bulmak ve Arapçaya aktarmak üzere İskenderiye'ye gönderilmiştir (Bartuld, t.y., s. 69). İbnu'n-Nedîm, onun hakkında "el-Fihrist" kitabında şöyle demektedir: " Mervan ailesinin bilgisi olarak isimlendirilir. Şahsı olarak erdemli bir insandı, bilimlere sevgi duyardı. Mısır'a gelen ve Arapçada yetkinleşen bir grup Yunan filozofu, Halit'i kendilerine katılmaya çağırmıştı. İslam'da bir dilden başka bir dile ilk çevirileri o yapmıştır (Hüseyyin, 2007, s. 210). Câhız onun hakkında şöyle demektedir: "İlk çeviriyi yapan önemli bir insandır, felsefecilerin önde gelenlerindendir. Hikmet ehlini ve her tür sanat sahibini kendisine yaklaştırmıştır."

Ömer bin Abdülaziz, Halit bin Yezit'in yolundan gitmiştir, Medine'ye intikali sırasında İskenderiye okulundan bir filozof kendisine eşlik etmiştir. Hicri 100 yılında İskenderiye okulunun bilginlerini, Antakya okuluna taşımıştır. Abbasilerin yönetime gelişleri ve Bağdat şehrini inşa etmelerini, takip eden süreçte çeviri hareketinin fiili başlangıcı anlamına gelmektedir. Bağdat'ta çeviri faaliyeti, büyük bir canlılık kazanmıştır (Ebî Usaybia, 1956, s. 163).

Abbasi çağındaki çeviri çalışmaları başlıca iki döneme ayrılır: Birinci dönem, Abbasi Devleti'nin kuruluşundan Memun'un iktidara gelişine dek olan süreyi içerirken ikinci dönem Memun (198/833) iktidarının bitişine dek olan süreyi kapsar (el-Mesûdî, 1989, s. 4). 145 yılında Abbasi Devleti'nin ikinci halifesi, Ebu Cafer el-Mansur Bağdat şehrini kurmuştu, onu Dimeşk'e alternatif olarak Abbasi Devleti'nin başkenti haline getirmiştir.

Böylelikle kısa bir sürede Bağdat'ın düşünsel aydınlığı, Kufe ve Basra'yı geride bırakacak ve Dımeşk'i geçecekti. Ebu Cafer el-Mansur, Bizans-Rum krallarına felsefe- hikmet kitapları istemek amacıyla mektup gönderen ilk İslam hükümdarıydı. Bizans imparatoru, Ebu Cafer'in isteği üzerine başka kitaplarla birlikte Öklit'e ait Öklit Kitabı'nı yollamıştır (el-Mesûdî, 1989, s. 4). Ebu Mansur, yabancı dilleri iyi bilen bilim adamlarından seçkin bir topluluk oluşturmuş ve onları bazı bilimsel eserlerin çevirisine teşvik etmiştir. Bu uğurda çeviriye özgü bir divan inşa ettirmiştir (Selame, 2007). Harun er-Reşit bu divanı, yabancı kitapların çevirisiyle daha yoğun olarak ilgilenecek şekilde genişletecektir. Harun er-Reşit döneminde Batlamyus'un astronomide büyük sınıflandırma anlamına gelen "Macesti" adlı eseri çevrilmiştir. Ayrıca Bizans'a dönük Anadolu seferlerinde Ankara ve Ammuriye'de bulunan kitaplar Arapçaya aktarılmıştır. Harun'un oğlu Memun Bağdat'ta halka açık bir kütüphaneyi ve gök bilimleri için kullanılan bir rasathaneyi barındıran "Beytü'l-hikme" adlı bir merkezi kurmuştur. Beytü'l-mâl yani devlet hazinesinden bol ikram ve hediyeler vererek bir grup tercümanı orada sürekli hale getirmiştir (İbn Kuteybe, 1992, s. 9).

Endülüs, Bağdat'tan sonra bilimsel ve kültürel çevirinin ikinci bir vatanı olmuştur. Endülüs, edebiyat, bilim ve sanat alanında buluş ve yaratıcılığın sergilendiği bir ortam olmadan önce çeviri merkezi olma özelliğine sahipti.

Abbasi çağında çeviri hareketi, en belirgin biçimleriyle ortaya çıkmıştır. Bu yönelim ve hummalı çalışmanın başlıca sebebi, seçkin hâkim sınıfın çeviriyi koruyup gözetmesidir. Abbasi Devleti'nin ilk döneminde halifelerin yanı sıra devlet adamları da çeviriyi teşvik etmişlerdir. Bu yönlendirmeyi takiben toplumdaki farklı seçkin gruplar, çeviriyi iki yüzyıl boyunca topluma derinden etki edecek şekilde devam eden bir harekete dönüştürmüşlerdir. Abbasi çağının çeviride bir çok meşhur ismi bulunmaktadır, bu isimlerden en bilindik şahsiyetlerden biri de el-Câhız'dır. O, kendi kültürünü en iyi biçimde temsil etmiştir. Câhız, Farsça ve Hintçeden Arapçaya yapılan çevirileri bilmektedir. Câhız; Aristo, Aristo'nun hocası Platon, Hipokrat, Batlamyus ve Calinus gibi yabancı yazarların kitaplarını okumuştur. Nitekim bundan dolayı "Kitabu'l-hayevân" adlı eserinde ilgili isimlere çokça atıf görülür (İbn Nedîm, 1997, s. 246).

Batı'da Çeviri Tarihi

Batı'da çeviri dönemi, esasen Roma-Yunan İmparatorluğu zamanına dayanır. Bu dönem, çevirmenlerin Tevrat ve İncil'i kendi dillerine aktarmaya koyuldukları bir zaman dilimidir.

Söz konusu çabalar sonucunda farklı kalite ve biçimlerde çeviriler meydana gelmiştir (ed-Didavî, 2000, s. 80).

Eski ve modern çağında Batı’da çok sayıda çevirmen ortaya çıkmıştır. Batılı çevirmenlerin, en tanındık isimlerinden biri olarak Romalı hatip Cicero (M.Ö 106-43) örnek verilebilir. Diller arasında ifadelerin estetik ve sanatsal özelliklerini gözeterek özgürce aktarım yapılmasını savunan çeviri ekolleri, Cicero’ya dayandırılır (Panset, 2012, s. 74).

Batılı çevirmenler arasında Cirum Safronik (M.S 340-430) adlı rahipten bahsetmemiz gerekmektedir. O, Yunancadan Latinceye yaptığı İncil çevirisi ile ün kazanmış bir araştırmacıydı. Dini metinler ve dini olmayan dünyaya ilişkin metinler arasında farklı çeviriler yapılması gerektiği fikrini ilk defa o ifade etmişti. Cirum Safronik’e göre sağlıklı ve doğru çeviri, çevirmenin orijinal metni anlamasına ve kaynak dilinin veya hedef dilin araçlarını kullanmayı bilmesine bağlıdır (Panset, a.g.e., s. 75).

Leonardo Aretino (1374-1444) Batı çeviri tarihi açısından önemli başka bir şahsiyettir. Orijinal metnin özelliklerinin tamamen aktarılmasının ve lafız ve içerik birlikteliğinin zorunluluğu fikri üzerinde durmuştur. Ona göre içerik, anlamı gösterir, lafız ise metindeki söz sanatlarını, belâğatı işaret eder. Leonardo Aretino’dan sonra Etienne Dolet (1509-1546) çeviride düzeltici ve kural koyucu yöntemiyle ün kazanan bir çevirmen olarak dikkatimizi çekmektedir. O, çevirmenin orijinal metnin içeriğini çok iyi anlayıp yazarın metindeki amaç ve niyetlerini algılamasının zorunlu olduğunu savunmuştur (Luati, t.y.).

Avrupalılar, başlangıçta Yunanların bilim ve sanatlarından çok az bir bilgiyi ellerinde tutuyorlardı. Daha sonra çeviriler yoluyla Yunan kültür ve medeniyetini iyi bir şekilde tanıma imkânına sahip oldular (Abbassa, 1991, s. 53). Avrupalılar, Endülüs’le olan temaslarından itibaren, İslam –Arap uygarlığına önem verdi. Nitekim XI. Yüzyılda Hristiyan bilginler, Arapların bilim ve sanat kültürlerini çeviriye yönelik yoğun bir çalışma yürütüyordu. Araplar ve diğer Müslümanların, Yunanlara ait çoğu eseri Arapçaya çevirip onların bilgi pınarlarından istifade ettiklerini bilmeleri üzerine çeviriye çok büyük gayretle sarılmışlardı. Batılıların Arapçadan yaptığı çeviriler, Hristiyan krallarca olumlu karşılanmış, aşırı muhafazakâr bazı kiliselerin çekimserliğine rağmen Avrupa’nın dört bir yanına yayılmıştı (Abbassa, a.g.e., s. 50).

Bilindiği gibi Avrupa’nın her yerinden öğrenciler öğrenim görmek üzere Endülüs’e geliyordu. Endülüs, özellikle İspanya’nın kuzeyi, Fransa, İtalya, İngiltere ve Almanya’dan

gelen, bilim ve İslam-Arap kültürünü ve medeniyetini öğrenmek arzusunda olan misafirleri ağırlıyordu. Müslümanların önde gelen bilim adamlarına öğrencilik yapan kişiler, çeviri hareketinin temel taşlarını koydu. Böylelikle Avrupa'nın her bölgesinden ve Doğu Hristiyanlarından çevirmenlerin görevlendirildiği çeviri okulları oluşturuldu. Çeviri merkezlerinde Müslüman uzmanlardan, köle ve cariyelerden de yararlanıldı.

Çeviri Çeşitleri

Çeviri çeşitleri, çağlar boyunca bilfiil gelişim ve değişime uğramış, ortam ve onun ihtiyaçlarından etkilenmiştir. Söz konusu faktörler neticesinde gelişime mecbur olmuş ve farklı aşamalardan geçerek bugünkü haline ulaşmıştır. Çevirinin ilk çeşitleri, harfi harfine çeviri – harfi tercüme denen olgu temelinde başlamıştır. Ancak bu tarz, ilk dönemlerden itibaren şiddetli bir muhalefetle karşılaşmıştır. Sözü edilen tarz, belirli ihtiyaçların karşılanması amacıyla kullanılmıştır. Toplumlarda ve yazılı metinlerde zaman içinde ortaya çıkan gelişmelerin sonucunda metinlerin doğru biçimde çevrilmesi ve böylelikle yaşanan ilerlemelere eşlik edilmesi gibi amaçlarla tercüme alanında genişlemeye ve farklı türlere ihtiyaç duyulur olmuştur.

Çeviri çeşitlerini daha çok tanımak hedefiyle onları şu şekilde anlatmaya ve sınıflandırmaya çalışacağız:

Yazılı Çeviri – Metin Çevirisi

Yazılı çevirinin zorluğu, belirli bir zamanla yani orijinal mesajın söylendiği zamanla sınırlandırılmış olmasından ileri gelmektedir. Çevirmenin rolü, mesajın verildiği an veya verilmesinden sonra başlamaktadır. Burada çevirmen, mesajın çevirisinde aynı hassasiyet ve aynı üslubu kullanmakla yükümlü değildir. Aksine çevirmene düşen, sözlü mesajın yalnızca içeriği ve temel anlamını aktarmak ile yetinmektir. Bir başka deyişle yazılı çeviri, mesajın sözel dilden yazılı dile aktarılması etrafında dönmektedir. Çevirinin bu türü, aşağıdaki alt başlıklara ayrılmaktadır:

Harfi Harfine Çeviri (Kelime Kelime Çeviri)

Bu kavramla bir dile ait yazılı metnin diğer bir dile yazılı olarak harfi harfine, fikir ve orijinal metnin ruhu gözetilmeden taşınması kastedilmektedir. Böylesi bir tercüme; kuru,

karmaşık ve anlaşılmaz olmaktadır. Sağlıklı ve güzel zevk duygusu yanında düzgün bir anlayışa sahip bir insan, bu tip metinleri akıcı ve hoş bulmamaktadır. Genellikle harfî harfine çeviri kaygısı, yetiştirme veya alıştırma aşamasında olan ve çeviriye yeni başlayan acemi tercümanlarda meydana gelir.

Çevirmenlerin harfî harfine çeviriden korunması gerekir. Bazı hallerde çevirmen, kelime kelime çevirinin kapsamından dışarı çıkmayı başaramaz. Bu durum, tıp ve hukuk terimleri gibi resmi kurumlarda kullanılan terimlerin yanında iki dilde var olan atasözü ve deyimlerin tercümesinde de görülebilir. Örnek vermek gerekirse “genel müdür” kavramının tercümesi sırasında kelime kelime tercümeyle başvurulması gerekmektedir, dolayısıyla Arapçaya “المُدير العام” şeklinde çeviririz. Ancak sözü edilen örnek, bütün terimler için geçerli değildir. Nitekim “özel kalem” kavramının çevirisi esnasında kelime kelime çeviriye başvurduğumuzda “القلم الخاص” şeklinde Arapçaya aktarırız. Bu takdirde ise istediğimiz anlama ulaşmamış oluruz. Çünkü “القلم الخاص” deyimini, Arapçada ilgili anlamı karşılamak üzere kullanılmaz. Tersine “مدير المكتب” kavramı, Türkçe “özel kalem” kavramının Arapçadaki karşılığını belirtmek üzere kullanılır. Özdeyiş ve atasözlerine ilişkin olarak da Türkçe ve Arapça arasında kimi benzer ifadelerin varlığından bahsedebiliriz. Bu türden benzer ifadeler hakkında onları kelime kelime çevirmek dışında yapabileceğimiz başka bir şey yoktur (Doğru & İşler, 2013). Söz konusu ifadelerin örnekleri aşağıda verilmiştir:

Gözlerine inanmamak	→	لَمْ يُصَدِّقْ عَيْنَيْهِ
Sırt çevirmek	→	أَدَارَ ظَهْرَهُ
Sabrı tükenmek	→	نَفَدَ صَبْرُهُ
Eski defterleri açmak	→	فَتَحَ الدَّفَاتِرَ الْقَدِيمَةَ

Metnin Aslına Uygun Çeviri

Bu, metnin kaynak dilden hedef dile olduğu gibi, üslup ve anlam olarak değiştirilmeden aktarılmasında ifadesini bulan çeviri çeşididir. Çevirmen bu türde metne tam bir şekilde bağlı kalır. Ancak çevirinin yapılması istenen dilde görülen farklı ifade ve cümle kuruluş biçimlerinden kaynaklanan ve çeviriye yansıyan zorunlu değişiklikleri gözetir. Bu tür çevirinin odak noktasını metnin aslına uygun aktarım oluşturur. Örnek:

Türk Başbakan, Londra’da görüşmelerine başlıyor

يَبْدَأُ رَئِيسُ الْوُزَرَاءِ التُّرْكِيِّ مُبَاحَثَاتِهِ فِي لَنْدُنْ.

Yukarıdaki örnekte yazar, çeviriye konu olan metni aslına tam bir şekilde bağlı kalarak uygun bir şekilde çevirmiştir. Ayrıca Arap dilinin kurallarını gözeterek fiil ile cümleye başlamıştır. Oysa Türkçede fiil cümlelerin sonunda gelir. Türkçe söz dizimini esas alarak kelime kelime Arapçaya çeviri yapmamız halinde aşağıdaki gibi bir tablo ile karşılaşırız:

رَئِيسُ الْوُزَرَاءِ التُّرْكِيِّ فِي لَنْدُنْ يَبْدَأُ مُبَاحَثَاتِهِ

Böylesi bir çeviri, kelimelerin seçimi açısından doğru olmakla birlikte Arapçanın kurallarına uygun olarak düzenlenmediği için yanlış bir çeviridir, istenen çeviriye dair anlamlı bir bütün oluşturmamaktadır.

Serbest Çeviri (Özgür Çeviri)

Yazılı fikirler ve metinleri, orijinal metinlerin ruhunu gözeterek bir dilden diğer bir dile aktarmaya “serbest çeviri” adı verilir. Bu tür çeviride çevirmen, asıl metni anlayarak uzak olmayan bazı cümlelerle yeniden kalıba sokar. Böylesi çeviriler, kolayca anlaşılır ve kavranır bir tarzda olur. Sağlam zevk hissine sahip ve yetenekli insanlarca beğenilir. İlgili çeviriler, genellikle uzman ve tecrübeli ellerce gerçekleştirilir. Çeviride istenen, aslında budur. Bu tür çeviriye konu olabilmesi şu atasözünü örnek verebiliriz: “Terzi kendi söküğünü dikemez.” Türkçe olan ilgili atasözünü, kelime kelime Arapçaya çevirirsek cümle şu şekilde olur:

الْخَيْطُ لَا يَسْتَطِيعُ خِيَاطَةً مَا خَرَّمَهُ

Bu şekilde bir çeviri ise Arapça açısından doğru ve kurallara uygun olmakla birlikte Türkçe atasözün taşıdığı içeriği ve gerçek anlamı Arapçaya aktarmamaktadır. Dolayısıyla çevirmenin anlam açısından uygun olan başka bir Arapça atasözü, kullanması gerektirmez. Burada hedef, yakın Arapça atasözü veya deyimlerin kullanılması aracılığıyla alıcıya gerçek anlamın iletilmesidir. “بَابُ النَّجَارِ مَخْلُوعٌ” deyimini, Türkçe anlamı karşılamak üzere kullanılabilir. Bu deyim, başkalarına herhangi bir konuda en güzel bir şekilde hizmet eden ve görevini tamamlayan ancak kendisini ilgilendiren konularda veya evinde o derecede kaliteli çalışmayan kişiler görüldüğünde söylenir. Başka bir deyişle kendi işlerini başkalarının işleri kadar önemsemeyen kişiler hakkında kullanılır. Söz

konusu deyimin taşıdığı anlam, ortak mantığı ifade etmektedir. Ancak farklı biçimlerle ifade edilmişlerdir. Cümlelerin kuruluşu değişiktir. Türkçe cümle kuruluşunda özne ihmalkâr terzi olurken Arapça karşılıkta özne ihmalkâr “neccâr” (marangoz) olmuştur.

Bu duruma başka bir örnek olarak “Gümbür gümbür geleceğiz” tümcesini verebiliriz. Cümlede geçen “gümbür gümbür” ikilemesini Arapçaya yüksek ses anlamına gelen “الصَّوْتُ الْعَالِي” ile çevirebiliriz. Bu takdirde çevirimiz şöyle olur:

“سَنَأْتِي كَالصَّوْتِ الْعَالِي” Bu çeviri ise Araplar tarafından anlamı anlaşılmayan bir cümle olmaktadır. Türkçe cümlelerin uygun çevirisi için çevirmenin şiddet ve kararlılık bildiren sözcükler seçmesi gerekmektedir. (إِنَّا سَنُضِي وَبِعَزْمٍ) veya (سَنَأْتِي بِقُوَّةٍ) benzeri cümleler, uygun çevirilerdir.

Cihaz - Araç Çevirisi

Makine - cihaz çevirisi, farklı bir tür olup çeviri dünyasında henüz çok yeni bir gelişmedir. Bu tür, sözcüklerin veya metinlerin, bilgisayarlarda çeviri amacıyla hazırlanan özel programlar aracılığıyla bir dilden başka bir dile aktarılmasında ifadesini bulur. Cihaz çevirisi, üç bölümde incelenebilir:

Doğrudan Cihaz Çevirisi

İnsan müdahalesinin söz konusu olmadığı, çevirinin tamamen programlamalara dayalı olarak gerçekleştirildiği biçimdir.

İnsan Yardımı İle Cihaz Çevirisi

Bu türde çeviri, bilgisayar programlamaları yanında insan yardımıyla gerçekleştirilmektedir.

Bilgisayar Yardımı İle İnsan Çevirisi

Bu tür çeviri ise bilgisayar programlarından yardım alınır ancak insanın çevirisi ön plandadır. Bu tür, ayrıca etkileşimsel cihaz çevirisi olarak adlandırılır.

Cihaz çevirileri tarih olarak 1950’li yıllara dayanır. George Town adlı bir araştırmacı o tarihlerde bir cihaz vasıtasıyla Rusçadan İngilizceye bir cümle çevirmişti. Bu gelişme, döneminde büyük bir önem ve beğeni ile karşılaşmıştır. Ancak sözü edilen zaman zarfında ve takip eden süreçlerde ortaya çıkan denemeler genellikle başarısız olmuştur. Bilgisayarın kullanımının çok pahalı olması başarısızlığın başlıca etmenleriydi. 1968 yılında yazılan BAK raporuna göre cihaz çevirisi, başarısızlığa mahkûm bir işti ve bu durum bir süre ihmal edildi. Ancak 1980’li yıllarda mekanik çeviri aygıtlarının geliştirilmesine yeniden bir yönelim başladı. Bu aşamadan itibaren çok büyük ilerlemeler oldu. Özellikle bilgisayar kullanılması alanında ilerlemeler ile birlikte büyük gelişmeler yaşandı (Lebert, 2011).

Cihaz çevirisi, insan çevirisinin büyük ve önemli rolün yerini tutmamaktadır çünkü bu tür çeviriler sözcükler ve basit cümlelerin karşılanması yararlıdır. Çeviride kullanılan cihaz ve programlar, her metinde var olan deyim ve ifadeleri seçmek noktasında yeterli ve hassas olmamaktadır. Dolayısıyla düzgün cümleler kurulması yoluyla bir dilden başka bir dile aktarımın gerçekleşmesi amacıyla beşeri güçlerden faydalanılması, onlara başvurulması gerekmektedir (el-Kesem, t.y.).

Cihaz çevirileri, bir dilden başka bir dile aktarılması istenen metinlerde özellikle kelime kelime yapılan çevirilerde çevirmene yardımcı olmaktadır. Ancak cihaz çevirisi, zaman ve fiil çekimleri konusunda belirli oranlarda hatalıdır. Örnek: Google arama motoruna “kutlamak” kelimesi yazıldığında ekranda “إِحْتَفَالٌ” karşılığı verilmektedir. Ancak Türkçe sözcük, mastar yapısındayken verilen karşılık geçmiş zamanı işaret etmektedir. Cümlelerin çevirisinde görülen yanlışlık oranı, kelime çevirisinde kaydedilen yanlışlık oranından fazladır. Ancak cihaz yoluyla elde edilen çeviriler, tercümanın anlayacağı şekilde cümleye dair bir fikir vermektedir. Örnek: Ben komşuya gidiyorum, sakın etrafı karıştırma!

Bu sözcüğün karşılığında cihaz çevirisi bizlere şöyle bir cümle örneği sunmaktadır.

أنا ذاهبٌ إلى الحيِّ لا تَعْبَثْ.

Cihaz çevirisi bize genel anlamdan bir kesit vermektedir, evden çıkan bir şahıs olduğunu ve düzenin bozulmamasını istediğini anlatmaktadır. Ancak adamın gittiği yer noktasında cihaz çevirisi yanlış yapmıştır. Çünkü “komşu” kelimesi, “الحيِّ” şeklinde çevrilmiş olup, etrafı karıştırmamaya yönelik tembihi içermemektedir. Arapça açısından, okuyanda farklı

sorular oluşturabilecek, mevcut eşyalara mı yoksa sadece değerli olanlarına mı dokunulmaması gerektiğini anlattığı açık olmayan bir ifadedir.

Sözlü Çeviri

Sözlü çeviri, çevirmenin bir dilden diğer bir dile sözlü ifadelerin aktarılmasını sağladığı sesli çeviridir. Sözlü çeviri başlıca iki kısımda incelenebilir; Anlık çeviri ve ardıl çeviri. Anlık ve ardıl çeviri, sözün kaynak dilden hedef dile aktarılmasını içerir, yazılı çeviriden farklı olarak çok hız ve yüksek derecede yeteneğe ihtiyaç duyar. Farklı şeylerden yararlanmadan hızlı ve yetenekli bir aktarım olmalıdır. Öte yandan yazılı çeviri, çevirmene sözlüklerden yararlanma gibi farklı imkânlar sunmaktadır. Sözlü çeviri, belirli özelliklerin çevirmen tarafından edinilmesini gerekli kılan çeviri türlerinden biridir. Bu özelliklerin en önemlileri şunlardır:

- Çevirmen hızlı kavrama ve yüksek kapasitede algılamaya yatkın biri olmalıdır.
- Kaynak dil ve hedef dili çok iyi derecede bilmelidir.
- Kaynak ve hedef dilin kültür, tarih ve yapılarına aşina olmasının yanında çeviriye konu olan mekân ve olayları bilmelidir.

Yukarıda bahsettiğimiz gibi sözlü çeviri başlıca 2 kategoride incelenebilir:

Simultane (Anlık) Çeviri

Konuşanın sözlerini anlık bir şekilde yani konuşma sırasında çevirmek demektir. Anlık çeviri, konuşmacının orijinal mesajını birkaç saniye farkla ve bilgilerin akışı düzgün olacak bir şekilde en az sözcük kullanılarak yapılan çevridir. Bu tür, çevirinin en zor biçimlerinden biri olarak kabul edilir. Uygun bağlamda uygun kelimenin kullanılması noktasında en çok yanlış, bu çeviride görülür. İkinci bölümde bu çeviri türünün ayrıntılarını ele almaya çalıştık.

Ardıl Çeviri

Ardıl çeviri, konuşanın tümcesini bitirmesi sonrasında ortaya çıkar. Bu tür çeviri, uygun kelime ve deyimlerin seçimine ilişkin çevirmene fırsat sunar. Ardıl çeviri, anlık çeviriden daha kolaydır.

Sözlü çevirinin aslında başka bir türü daha vardır, (whispered interpretation) fısıltı çevirisi olarak adlandırılır. Ancak yazarlar, bu çeviri türüne nadiren değinirler. Oysa sözlü çevirinin bu türü de oldukça önemlidir. Resmi toplantılarda ve konferanslarda gözlemlenir. Genellikle çevirmen, sözlerinin aktarılmak istendiği şahsın yakınına oturur ve alıcının kulağına fısıltı yoluyla çeviri yapılır. Bu tür çeviri, genellikle ikili görüşme ve müzakereler benzeri ortamlarda kullanılır (Altay, 1991).



BÖLÜM 3

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada yöntem olarak, tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu biçimiyle betimlemeyi amaçlayan ve araştırmaya konu olan, birey veya nesneyi, kendi koşulları içerisinde olduğu gibi tanımlamaya çalışır (Karasar, 2011).

Çalışmada, Arapça, İngilizce ve Türkçe yazılı kaynaklarda ya da sosyal alanında yer alan simultane çeviri geliştirme yöntemleri incelenmiştir. Ayrıca Bu çalışmada Türkiye’de en önde gelen Türkçe Arapça simultane yapan kişilerle birebir görüşme yapılmış ve bu alandaki tecrübelerini ve simultane çeviri geliştirme yöntemleri ile ilgili fikirleri aktarılmıştır.

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evren kısmı simultane çeviri. Türkçe – Arapça simultane çevirinin geliştirme yöntemleri ise araştırmanın örneklemidir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada birincil veri toplama tekniği olarak yazın taraması yapılmıştır. Literatür taramasının verileri Türkçe, Arapça ve İngilizce kaynaklardan elde edilmiştir. Literatür taraması sırasında:

- Üniversite kütüphaneleri ve Milli Kütüphanede arşiv taraması yapılmıştır.
- Özel kişi ve kurumların arşivlerinden faydalanmıştır.
- Ulusal ve yabancı üniversiteler, dil merkezleri ve enstitülerin kütüphaneleri incelenmiştir.
- İnternet ortamındaki ulusal ve yabancı veri tabanlarının arşivleri incelenmiştir.
- Türkçe, Arapça ve İngilizce yayın yapan web sayfalarından alana ilişkin kaynaklar tespit edilerek temin edilmiştir.
- Arap ülkelerinden konuyla ilgili kaynaklar araştırılmış ve Arap ülkelerinde bu konu ile ilgili özel kişilerle görüşülmüştür.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada veri toplama tekniği olarak literatür taramasının yanı sıra araştırmacı tarafından birebir simultane yapan kişilerle görüşme yapılmıştır. Literatür taramasının verileri Türkçe, İngilizce ve Arapça kaynaklardan elde edilmiştir. Bu çalışma nitel bir araştırma olduğundan konu ile ilgili tüm veriler önce tasnif edildi ve elde edilen ham verilerin içerik analizi yapılmıştır. simultane çevirinin geliştirme yöntemlerinde ise araştırmacının özgün yorumları eklenmiş ve son bölümünde bunların öğretimi hakkında çeşitli örnekler ve öneriler sunulmuştur.

BÖLÜM 4

SÖZLÜ ÇEVİRİ

Sözlü Çeviri Nedir?

Sözlü çeviri- sözel çeviri, yazılı çeviriden köklü bir şekilde farklıdır. Nitekim bu ayrımı belirtmek üzere anlık çevirmene “tercüman” denirken yazılı metinleri çevirene “mütercim” denir. Söz gelimi yazılı çeviride, çevirmene yeterli düşünme ve zaman alanı sağlanır. Ayrıca bu imkâna ek olarak çevirmen; aktarımı istenen metni hedef dilde tam ve en doğru biçimde ifade etmek için sözlüklere, temel eserlere ve belirli oranda cihaz çevirisine başvurabilir. Öte yandan sözlü çeviri ise sadece çevirmenin kültürel ve dilsel becerilerine, sözü hızlı, hassas ve aslına uygun bir şekilde çevirebilmesine dayalıdır. Mütercim, kendini çeşitli eğitimlerle geliştirmeden ve hedef ve kaynak dillerde önemli bir mesafe kat etmeksizin anlık sözlü çeviri yapar hale gelemez. Sözlü çevirmen de dil bilgisi kuralları ve kompozisyon biçimlerine yönelik becerilerini geliştirmeden yazılı çeviride yetkin bir mütercim olma vasfına sahip olamaz. Dolayısıyla çeviri çeşitleri arasında farkların bulunduğunu kavramalıyız. Her bir türe özel bir alan belirleyerek eğitim ve öğretim faaliyetlerini bu anlayışa göre yönlendirmemiz gerektiğini bilmeliyiz. Bu tespit, çeviri çeşitlerinin doğası arasında temel bir ayrım olduğunu ve sözlü çevirinin doğası itibarı ile diğerlerinden farklı bulunduğunu göstermektedir. Ancak insanların geneli, durumun bütün çeviri çeşitlerinde aynı ve tekdüze olduğunu sanmaktadır.

Şüphesiz sözlü çeviri, insanlığın farklı dillerde konuşuyor olmasından kaynaklı olarak her zaman ve mekânda baş göstermiştir. Çeşitli diller arasında iletişim kurulması için sözlü çeviri daima talep edilmesine karşın on yıllar gibi kısa bir zaman dilimi öncesine kadar genellikle yabancı dil bilen üst düzey diplomatlarla, politikacı, askeri yetkili ve sorumlularla sınırlı kalmıştır. Dünyada yaşanan değişim ve uluslararası kuruluşlardaki

gelişim ile birlikte sözlü çeviride uzman dilbilimcilerin varlığına duyulan ihtiyaç katlanarak artmıştır (Gaiba, 1998, s. 20).

Eleştirmenler simultane ve ardıl çevirinin bir yetenek olduğunu ve simultane ve ardıl çevirmen yetiştirme metotlarının yetenek geliştirme tekniklerine dayanması gerektiğini kabul etmektedirler. Oxford English Dictionary ise yeteneği "maharet ile birleşmiş pratik edininim" olarak tanımlar (Van Dam, 1986).

Sözlü Çevirinin Tarihi Serüveni

Sözlü çevirinin tarihi, oldukça eskilere dayanır. İnsanın sözel becerileri, yazı becerilerinden çok daha önce gelişmiştir. Bundan dolayı sözlü çevirinin yazılı çeviriye göre daha eski tarihlerde hayat sahnesine çıkmış ve farklı hallerden geçmiş olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla yazılı çevirinin bulunmasından önce bile var olan sözlü çevirmenler, tarihte sadece gözlemci sıfatıyla değil, tarihi oluşturan şahsiyetler olarak yerlerini alırlar. Şifahi olarak çeviri yapan kişilerin, genelde köle ve cariyelerden seçildiği ancak zaman zaman bu görevi bey, paşa gibi unvanlara sahip soylu ve gözde kişilerin deruhte ettiği görülür.

Sözlü çevirmenler hakkında yaklaşımlar durum ve zamana göre değişmiştir. Kimi zaman yoklukları felaket görülen kahramanlar ve etkin unsurlar olarak değerlendirilmişlerdir. Bazı durumlarda da tercümanlar doğru olmayan çeviri yüzünden hatalarının kasıtlı olup olmadığına bakılmaksızın suçlu ve hain olarak damgalanmışlardır.

Bilindiği gibi çevirmenlerin isimlerine tarihi kayıtlarda nadir rastlanır. Bu gerçeğin bilincinde olarak sözlü çeviriye ilişkin sunacağımız kısa tarihi kesitte bazı tercümanların adlarından bahsetmeye çalışacağız (Yehtan, 2010, s. 87).

Kadim Uygarlıklar Dönemi'nde Sözlü Çeviri

Eski Mısır'da Sözlü Çeviri

Mısırlılar, başka kavimlerin dillerini anlamaya eğilim gösterirlerdi. Sahip oldukları dilsel ve kültürel yanlılığa rağmen karşıdakinin dilini algılamının, ticari ilişkiler başta olmak üzere çeşitli ilişkiler kurma açısından ne denli önemli olduğunu anlıyorlardı. Bu noktadan

hareketle sözlü çevirmenlere büyük bir önem atfediliyordu. Tercümanların o dönem toplumda etkin bir rolü vardı.

Eski Mısır'da sözlü çeviriye dönük çabalar, M.Ö 3.000'lere kadar uzanır. Firavun mezarlarında yapılan arkeolojik kazılar, sözlü çeviriye karşı var olan ilgiyi vurgulamaktadır. Mısır krallarından Horemheb'in mezarına ait hiyeroglif yazıları da bu konuda bilgiler içermektedir. Mezar duvarlarına çizilen ikili resimler aracılığıyla ulaşılan bilgilere göre önceleri Tutankhamun'u destekleyen bir general olan Horemheb, onun tarafından tercümanların başına uzman olarak tayin edilmiştir (Pöchhacker & Shlesinge, 2001, s. 15).

Güçlü ticaret ilişkileri ve eski medeniyetler arasında yaşanan karşılıklı genişleme, sözlü çevirinin doğumuna yol açmıştır. Orta Çağ boyunca gelişime devam eden sözlü çeviri, ilgili dönemde ruhban sınıfı ve değişik azınlıklar arasında irtibat sağlayan tercümanlarla sınırlıdır. Rahipler, farklı soylardan geliyor olmanın avantajını kullanarak sözlü çeviri sürecini kontrol ediyorlardı. Bir davayı yaymaya kendini adayan dâîler, doğal olarak sözlü çeviriye başvuruyorlardı. Sözlü çeviri, Orta Çağ'da farklı ticari işlemlerde, askeri seferler ve diplomatik toplantılarda güçlü şekilde rastlanılan bir olguydu (Kuraz, 1985, s. 213).

Antik Yunan'da Sözlü Çeviri

Yunanlılar başka dillere ve diğer kavimlere küçümseyici bir bakışla bakıyorlardı. Kendileri dışındaki halkları “Barbar” olarak değerlendiriyorlardı. Bununla birlikte diğer halklar ve uygarlıklarla iletişim temin edilmesinin önemi çok iyi anlamışlardı. Bu doğrultuda sözlü çevirmenler kullanmışlardı. Yolculukları sırasında özellikle Hindistan seferinde çok sayıda tercüman, Büyük İskender'e eşlik etmiş ve farklı millet ve soylarla irtibat kurulması için yardımcı olmuştur (Pöchhacker & Shlesinge, a.g.e., s. 16).

Sözlü Çeviri ve Keşifler Çağı

Kristof Kolomb, Doğu'ya deniz yoluyla ulaşılması olasılığı olduğunu düşünen pek çok insan arasındaydı. Bundan dolayı 1492 yılında Amerika'nın keşfine yol açacak olan seferine başladı. Doğu'ya gideceği için sözlü çeviri yapmaları amacıyla Arapça konuşabilen adamları yanına almaya gayret etmişti. Ancak Kristof Kolomb çok geçmeden Yeni Dünya ile iletişim sağlanabilmesi noktasında bu adamların yararlı olmadığını anladı.

Arap ve Yahudi tercümanları, Amerikan yerlileri ile anlaşmada faydalı bulmayınca yerlilerden bazılarını İspanyolca öğretmek ve gelecek seferlerinde sözlü çeviriler için onlardan istifade etmek üzere alıkoymuştur. (Mikkelson & Jourdenais, 2015, s. 15).

Romalılar Zamanında Sözlü Çeviri

Mısırlı ve Yunanlıların aksine Romalılar, birkaç dilin öğrenimini teşvik ediyordu. Bu özelliği, toplum içinde asaletin ve yüksek kültürün simgesi olarak görüyorlardı. Çocuklar, vatanlarından Roma'ya gelmiş bulunan Yunan mürebbiyelerden Yunancayı öğreniyorlardı. Birden fazla dili bilen insanlar toplum içinde saygı ve takdirle karşılanıyordu. Bu sebeplerden ötürü halk, sözlü çevirmenlere pek ihtiyaç duymamıştı. Roma'da sözlü çevirmenler, özellikle dış ilişkiler düzeyinde zorunlu görülüyorlardı. Mısır, Suriye, Almanlar ve Keltler benzeri yabancı devlet ve topluluklarla Roma'nın resmi ilişkiler ve uygulamaları, sözlü çevirmenlerin en gerekli istihdam alanını oluşturuyordu (Pöchhacker & Shlesinge, 2002, s. 18).

Tercümanlar, özellikle çeşitli bölgelere düzenledikleri resmi ziyaretler sırasında-imparatorlara sürekli eşlik ediyordu. Tercüman ücretleri, devlet tarafından veya bizzat hükümdar eliyle ödeniyordu. Sözlü çevirmenler devletçe askere alınıyordu. Roma İmparatorluğu'nun resmi dili Latinceydi. Yerel halkın farklı dil konuştuğu bölgelerde iletişim için askere alınmış olan sözlü çevirmenler kullanılıyordu. Başkent Roma'da yabancı dil bilmek, güçlü ve övgü gerektiren pozisyon olmasına karşın burada yöneticiler, ikinci dili bilseler bile konuşmaktan uzak duruyordu. Böylelikle Barbar topluluklarla devlet arasındaki mesafe korunarak sağlanıyordu.

Çeşitli yazılar nakşedilen bazı eserler kimi bölgelerin idaresinde sözlü çevirmenlerin var olduğunu göstermektedir. Bugün Macaristan'ın Budapeşte bölgesinden olan Tabot, sözlü çevirmenlerden biridir. Marcus Ulpius Celerinus'un görevlendirmesi sonucu 1. Kolordu'da tercüman olarak çalışmıştır. Doğal olarak savaş zamanlarında anlık çeviri yapan tercümanların büyük bir rolü vardır. Literatürde tercümanların ordu içindeki görevlerine temas eden ve onların farklı görevler üstlendiklerini belirten işaretler vardır (Panset, 2012, s. 73).

Bahsedilenlere ilaveten eski çağda sözlü çevirinin hayatın her alanında görüldüğünü ispatlayan tarihi olaylar bulunmaktadır:

- Livy adlı bir tarihçinin aktardığına göre yabancı topluluklardan bir kral (Kaynağa göre kralın Gool veya Gowl adını taşıması muhtemeldir.), Romalılara düello teklifi amacıyla tercümanlara başvururdu.
- Romalılar, Hasdrubal ve Hannibal arasında gönderilen mektupları elde etmişlerdir. Tercüman Boni, İmparator Neron için mektubu çevirmiştir. Bu hadise mektup ve mesajların gözle çevrilmesinin ilk örneğidir.
- Anlık çeviri yapan tercümanlar, ikili diyaloglarda ve barış görüşmelerinde mühim etkilere sahiptirler. Scipio ve Hannibal arasında M.Ö 202 yılında gerçekleştirilen barış görüşmeleri konumuza dair güzel bir örnektir. Bu görüşmede Scipio ve Hannibal yanlarına barışa ulaşılması amacıyla iyi niyetlerini göstermek üzere anlık çeviri yapan çevirmenler dışında hiçbir asker almamışlardır. İlgili toplantı, anlık çeviri yapan çevirmenler tarafından çevirisi gerçekleştirilen ilk görüşme olarak nitelendirilmektedir (Kuraz, 2012).

Anlık çeviri yapan çevirmenler, ticaret konularında da hayati bir vazife ifa ediyordu. Ancak tarihçiler ticari işlemlerde tercümanlara atıf yapılmadığı için buna işaret etmezler. Dediğimiz gibi Romalılar sözlü çevirmenlere büyük önem vermişlerdir. Sözlü çevirmenler, ticari ilişkilerde özel bir zorunluluk olarak değerlendiriliyorlardı. Ayrıca askeri seferlerde önemli bir rol yerine getiriyorlardı. Roma'nın birbirinden uzak bölgelerinden askere alınıyorlar, imparatorluk ordusunun saflarına katılıyorlardı. Bu bağlamda ifade etmek gerekir ki tercümanlar komutanlara sürekli olarak refakat ederdi. Askeri harekâta liderlik yapan komutan hedef dili bilse dahi tercümanların olmadığı bir sefer kesinlikle düşünülemezdi. Çünkü tercümanlar, Romalı yöneticilerin heybetini artırıyor ve Barbarlarla olan mesafenin korunmasını sağlıyorlardı (Kuraz, 2012).

Modern Tarihte Sözlü Çeviri

Konferanslar sırasında anlık çeviri yapılması, 1. Dünya Savaşı sırasında ortaya çıkmıştır. Bu zaman diliminde uluslararası düzeyde büyük önemi haiz pek çok toplantı, dönemin hâkim ortak dili olan Fransızcayla gerçekleştirilmiştir. Toplantılar sırasında görüşmeci olarak Britanya ve Amerika Birleşik Devletleri'ni temsilen hazır bulunan devlet adamlarının Fransızca konuşmaması, anlık çeviri yapan tercümanlara ihtiyaç doğurmuştur.

Sözlü çevirmenlerin konferanslarda boy göstermesi, 1919 yılında ardıl çevirinin mucidi olan Paul Mantoux ile başlamıştır. Mikrofon kullanılarak yapılan ilk anlık çeviri ise 1927 yılında “iş ve çalışma” üzerine gerçekleştirilen uluslararası bir konferansta ortaya çıkmıştır. 1945 yılının sonlarında Nazilerin suçlarına bakmak üzere yargılamaların gerçekleştirildiği Nürnberg (Nuremberg) Mahkemesi’nde Leon Dostert anlık çeviri görevini üstlenmiştir (Zahran, 2007). İlgili yargılamalar, anlık çeviri açısından adeta bir kırılma noktası olmuştur. Bu tarihten itibaren anlık çeviri, uluslararası platformlarda son derece önemli bir pozisyon elde etmiş, Birleşmiş Milletlerin tüm toplantılarında temel bir fenomen olarak gündemde yerini almıştır. Yine o yıllar itibarıyla anlık çeviri yapan tercümanlar, BM’nin sosyal oturumlarını yayınlayan Amerikan radyo istasyonlarını tanıtan temel bir değer haline gelmiştir. Söz konusu süreçte çevirinin öncüleri, Wollman(yabancı isim) , John, Herbert, Confino ve Camerino (yabancı isim) gibi isimlerdir. New York’ta görüşen bu şahıslar ya Herbert’in denetimi altında ardıl çeviri yaparlardı ya da Dostert’in gözetiminde anlık çeviri gerçekleştirmeye çalışırlardı (Zahran, a.g.e.).

Ardıl çeviri, anlık çeviriye kıyasla daha eski olup Cemiyet-i Akvam ve Uluslararası Güvenlik Meclisi gibi devasa boyutları bulunan dünya çapındaki organizasyonlara bir dönem egemen olan çeviri türüdür. Ancak 1947 yılı ile birlikte ardıl çevirinin çerçevesi daralmış, ilgili kurumlardaki çeviri çalışmalarının %20’sini oluşturmaya başlamıştır. Anlık çeviriye duyulan ihtiyacın gittikçe çoğalması, simultane tercümanlar için ustalıklarını iletmelemleri amacıyla kapıların sonuna kadar açılmasını sağlamıştır. Bu doğrultuda 1945 ile 1955 yılları arasında simultane tercümanların çalışma düzeylerini iyileştirmek amacıyla özel okullar inşa edilmiştir (Mikkelsen & Jourdenais, 2015, s. 21). II. Dünya Savaşı sonrası dönem, yaygın olarak mesleki toplulukların kurulduğu yıllardır. Merkezi Cenevre’de olan “Mütercim-Tercümanlar Derneği” anlamına gelen “AIT” kuruluşu ve “London Association Conference Interpreters” adlı yapı çeviri ile ilgili mesleki topluluklar olarak bahsedilen aşamada hayata geçirilmiştir. Bu bağlamda ayrıca adının Türkçeye çevirisi “Uluslararası Konferans Çevirileri Derneği” olan ve Paris’te 1953’te kurulan başka bir organizasyondan bahsetmek mümkündür. Dünya çapında 1000 üyesi bulunan ilgili topluluğun üyelik şartları çok sıkıdır. Bu oluşuma katılmak isteyenler en üstün eleme biçimleri ile karşı karşıya bırakılmıştır (Mikkelsen & Jourdenais, a.g.e., s. 79).

Sözlü Çeviri Çeşitleri

Sözlü çeviri, tercümanın kaynak dilde duyduğu sözleri hedef dile aktarması veya başka bir kaynak dilden ifadeleri hedef dile iletmesi demektir. Geçen bölümde belirttiğimiz gibi yazılı çeviriden tamamen farklıdır. Yazılı çevirinin kendi içinde bölümlere ayrılmasına benzer olarak sözlü çeviri de farklı kategorilerde incelenir. Aşağıda sözlü çevirin kategorilerine yer verilmiştir:

Fısıltı Çevirisi (Whispered Interpreting)

Ardıl çeviriye benzer ancak bu türde çevirmen kulaklık veya mikrofon kullanmaz. Çevirmen, çeviri talebinde bulunan şahsın kulağına fısıltılarla ve oldukça sakın bir üslupla gerekli sözleri aktarır. Çevirinin bu türü, ses tellerine baskı yapması açısından zor kabul edilir. Çevirmen, konuşmacıyı etkilememek için kısık ve sakın bir ses tonuyla isteğini anlatmak durumundadır. Fısıltı çevirisi, ikili görüşmeler ve mahkeme salonları gibi alanlarda kullanılır (Seeber, 2015, s. 80).

Refakat Tercüman (Accompany Translate)

Bu çeviri türünde çevirmen, konuşmaları için farklı bir dile tercüme isteyen kişi veya kişilere ister iş toplantıları isterse turistik seyahatler olsun bütün intikallerde eşlik eder. Bu aşama, sözlü çevirinin diğer kategorileriyle karşılaştırıldığında biraz zordur. Çünkü tercüman, tek bir yolculukta pek çok mesele ile yüz yüze gelecektir. Üstelik çevirinin konusu seyahatten önce genelde belirlenmemiş olmaktadır. Söz gelimi bir elçinin sokaklarda gezerek bazı malzemeler satın aldığını varsayalım. Elçi, bu durumda seyyar satıcı ve dükkânlardan, sokakta dolaşan vatandaşlardan farklı konularda çok sayıda soru alacaktır. Elçiye yöneltilen sorular arasında siyaset, ekonomi ve iki ülke arasındaki ilişkilere dair hususların yer alması olasıdır. Dolayısıyla tercümanın yetenekli ve usta olup bütün işlem ve koordinasyonların sorumluluğunu alabilecek kapasiteye sahip olması gerekmektedir.

Ardıl Çeviri (Consecutive Interpretation)

Bu türde konuşmacı cümlesini her bir ögeyi söyleyerek tamamen bitirdikten sonra yaklaşık 1-5 dakika kasıtlı olarak duraksar. Böylelikle kendi sözlerini çevirmesi için tercümana

fırsat tanır. Ardıl çeviri, küçük çaplı toplantılarda ve mahkeme gibi yerlerde kullanılır. Ardıl çeviri, sırayla konuşmayı sağladığı için konuşmacı ve tercümanı mutlu eden bir tarzdır. Ancak tercüman, konuşmacının sözlerinden oluşan bütünü aklında tutmalı ve eksiksiz bir biçimde çevirmelidir. Tercüman, konuşmacının sözlerini zihninde tam bir şekilde tutmak amacıyla kısa notlar alması uygun bir davranış olacaktır (Altay, 1991).

Simultane Çeviri (Simultaneous Interpretation)

Anlık çeviri, 1-2 saniye arasında değişen oldukça çok az bir zaman farkıyla konuşmacının sözünü çeviri yapılmak istenen hedef dile aktarma işlemidir. Tercüman, sözü hedef dile aktarmasının ardından peşi sıra gelen cümleyi hemen çevirmek üzere dinlemeye koyulur. Aslında simultane yani eş zamanlı çeviri kavramı, mutlak olarak kullanılırsa yanlıştır. Çünkü tercüman, konuşmacının sözünü anlamadan çeviriye başlamaz. Simultane çeviride tercüman, açıklama veya yorum getiremez. Sözü, olduğu gibi aktarmalı ve herhangi bir eksik veya fazlalık olmadan çevirmelidir. Yaptığı çeviride konuşmacının sözüne ait genel anlamı vermelidir.

Simultane çeviri, tercümanın sağlıklı ve yeterli surette çeviri işlemini gerçekleştirebilmesi için yüksek zihni ve dilsel becerilere sahip olmasını gerektirir. Bundan dolayı çevirinin en zor türü olarak değerlendirilir (Altay, a.g.e.).

Simultane çeviri yöntemi, konferanslarda ve BM gibi uluslararası organizasyonlarda kullanılır. Bu iş için tercüman küçük bir kabine girer ve çeviriyi hassas ve doğru biçimde gerçekleştirmek için kulaklık takar. Tercüman, kelimelere uygun karşılıklar bulma noktasında kararlı olmalı ve sözün aktarılması için elverişli kelimeyi doğru bir şekilde seçmelidir. Çünkü simultane çeviride zaman çok kısıtlıdır. Tercüman her an yeni bir cümle duymaktadır, tercüman yeni cümleleri dinleyerek doğru bir şekilde çevirmelidir. Dolayısıyla yanlış bile olsa eski cümlelerdeki kelimelerin değiştirilmesi veya daha uygun bir sözcükle yeniden ifade edilmesi, pek muhtemel değildir (Altay, 1991).

En önemli simultane tercümanlardan ve bu alanda öncü araştırmacılardan biri olan Herbert'a göre simultane çeviri, öncelikle anlama ve daha sonrasında hedef dile iletme becerilerine dayalıdır. Araştırmacı, yapılış metoduna göre anlık çeviriyi 3'e ayırmaktadır: Köşede yapılan çeviri, ilk biçimdir. Burada tercüman konuşmacılardan uzakta ve ayrı bir yere oturarak kulaklıklar yardımıyla çeviri yapar. İkinci biçimde anlık çeviri, telefon yoluyla gerçekleştirilir. Üçüncü ve son biçim ise yüz yüze icra edilen anlık çeviridir.

Simultane Çeviri Hakkında Altı Gerçek

Anlık çevirinin ileri seviyede sanatlardan biri olduğu ortadadır. Diğer sanatlara benzer olarak kendisine ait birtakım kural ve ölçüleri vardır. Sahip olduğu belirli araçlar bulunmaktadır. Tabii ki anlık çeviri yapanlar için belirli şartlar, yetenekler ve beceriler öngörülmektedir. Tercüman bu çeşit çeviriye girişmeden önce temel bazı noktaları bilmelidir.

- **Devletler Arası İlişkilerin Bozulmasına Sebep Olabilir**

Anlık çeviri, oldukça hassas olan mesleklerden biri olarak kabul edilir. Çünkü genellikle büyük siyasi olaylarla ve devletlerin arasındaki ilişkilerle bağlantılıdır. Bundan dolayı anlık çeviride görülen yanlışlar, sadece kişisel bazda değil ulusal ve uluslararası düzeyde çok ağır sonuçlara mal olmaktadır. Örnek olarak şu iki olaydan bahsedilebilir: 2012 yılında canlı yayın çevirisi sırasında Mısır Cumhurbaşkanı Mursi'nin, Suriye Hükümeti'ne ait halka yönelik çok katı ve sert bulduğu uygulamaları eleştirdiği konuşmasında geçen "Suriye" kelimesi tercüman tarafından "Bahreyn" şeklinde değiştirilmiştir (el-Cezira, 2012). Bu olay, hatanın kasıtlı olduğu şüphesiyle Bahreyn'deki yönetimce İran Maslahatgüzarının çağrılmasına yol açmıştır. 2014 yılında ise Mısır'ın başkenti Kahire'deki Avrupa Birliği Komiserliği Elçiliği, AB'nin dışişleri ve politikadan sorumlu yüksek temsilcisi Catherine Ashton'un açıklamalarına yer veren bir duyuru yayınlarak anlık çeviriden kaynaklı istemsiz yanlışlardan özür dilediklerini ifade etmiştir.

- **Çevirmen Anlık Çeviriye Başlamadan Yazılı Çeviriyi Uygulamış Olmalıdır**

Anlık çeviri, çeviri türlerinin uç noktasıdır. Tercüman; hız, zamanla yarışma, ekonomik, siyasi ve kültürel bağlamı anlama ve terminolojiyi bilme gibi pek çok beceriyi elinde bulundurmalıdır. Ayrıca ilgili diller hakkında büyük oranda bir genel hâkimiyete sahip olması gerekmektedir. Anlık çeviride saniyeler dahi büyük bir rol oynamaktadır. Tercüman, bazen çevirisini düzenleyebilmek için saniyelere ihtiyaç duyabilmektedir, bazen de saniyeler kazanmak amacıyla konuşmanın yavaşlamasını talep etmektedir. Burada yapılan hata kolaylıkla düzeltilemez. Tercümanın ağzından çıkan kelimenin geri dönüşü yoktur. Dolayısıyla tercümanın anlık çeviriyi genel hatlarıyla bilmesi ve yüksek derecede yetkinlik kazanması gerekmektedir. Çünkü işin bütün yükü, tercümanın zihni becerilerinde

olacaktır. Anlık çeviride bir kelimenin anlamının araştırılması veya sözlüğe başvurulması gibi bir durum söz konusu olamaz. Tercümanın ihtiyaç duyduğu bu becerilerin, yazılı çeviriyi büyük bir zaman diliminde uygulamış olmadan elde edilmesi mümkün görünmemektedir. Gerçekten de anlık çeviri yeteneğine sahip tercümanlar, genelde yazılı çeviri yetenekleri ortaya çıktıktan sonra keşfedilmişlerdir.

- **Anlık Çeviride İhtiyaç Duyduğun En Büyük Beceri Genel Kişisel Başarıdır.**

Genel kişisel başarı becerileri ile anlatılmak istenen, karşılaştığınız sorunları çözme yeteneğiniz ve yaşanan krizlerin yönetebilme özelliğinizdir. Genel kişisel başarı için uzun saatler boyunca ve yorgunlukla bile çeviriyi sürdürme noktasında kararlılık ve sabır sahibi olmaya, bu konuda yüksek bir yeteneğe ihtiyaç duyarsın. İlave olarak aralıklarla karşılaştığın hoş olmayan bir durumda veya benimsemediğin bir görüş dile getirilirken olumsuz duygularını ve başarısızlık algısını yönetebilmen gerekir. Sözlerini başka bir dile çevirdiğin şahısla güçlü bir iletişim kurma becerisini elinde bulundurman ve onun ses tonu ve vücut dili ile anlatmak istediğini kavraman kaçınılmazdır. Şüphesiz sözlü çeviride hareketsiz bir kâğıtla değil canlı insanlarla muhatap olursun.

- **Diller Anlık Çeviride Zorluk Açısından Farklılık Gösterir**

Bazı diller, yapı olarak zor olmalarına rağmen medyaya yönelik yazılı çevirilerinin yönetimi biraz daha kolaydır. Ancak medyaya yönelik anlık çevirinin yönetimi, çok daha zor olmaktadır. Özellikle Türkçe ve Almanca gibi cümlenin yüklemle bittiği dillerde anlık çeviri, konuşanın cümlesini tamamlaması beklendiği için oldukça güçleşebilmektedir. Bu dillerde dalgınlıkla cümlenin sonuna yoğunlaşıp başını unutmak gibi tehlike vardır. Bu gibi durumlardan dolayı medya organları, ilgili diller için en yetkin çevirmenleri tercih etmektedir.

- **Beyin Becerilerini Geliştirmeye Yönelik Çalışmalar**

Anlık çevirmenin bilmece çözme ve mantık sorularını yanıtlama benzeri yollarla hızlı düşünme yeteneğini kazanmaya çalışması ve böylelikle beyin esnekliğini geliştirip güçlendirmesi gerekmektedir. Bilim adamları, araştırmaları sonucunda beyinde dil ile ilgili

olan parçalar dışında “caudate nucleus” gibi çeviri sırasında aktif olan başka noktaların bulunduğu ortaya çıkarmıştır. Bu bölge, farklı zihin egzersizleri yoluyla uyarılabilmektedir. Çünkü beynin karar alma ve güvenme merkezi olup beyin işlemlerinin tamamını orkestra şefi gibi idare etmektedir (Mikkelsen, 2012).

• Gelecekte Medyanın Anlık Çevirilerinde İnsana İhtiyaç Kalmayabilir

Günümüzde bazı şirketler, genel olarak anlık çeviri için teknoloji ve araçlar geliştirmeye çalışmaktadır. Örnek olarak Skype firması, 2014 yılında görüntülü arama yanında anlık çeviri hizmeti sunmaya başlamış, 2015 yılı itibarı ile şirket tarafından 40 farklı dile yönelik anlık çeviri hizmeti programı sunulmuştur (Sky news, 2014). Ayrıca çeşitli şirketler, anlık çeviride kullanılan kulaklıkları kişisel alıma uygun fiyatlarla piyasaya sürmektedir. Bunun yanında “Google Translate” gibi uygulamalar yoluyla verilen hizmetler vardır. Çok sayıda bilim insanı, elektronik anlık çevirinin sıklıkla yanlışlar yaşanabilen insani çeviri karşısında giderek kalite ve yetkinliğini artırdığına vurgu yapmıştır.

Çeviri hizmetlerinde uygulama, ürün ve hizmetler şeklinde ortaya çıkan gelişme, anlık çevirmenin medyadaki durumu hakkında bir gösterge sunmaktadır. Cihaz ve aygıtlar, artık yavaş yavaş çevirmenin yerini almaya başlamıştır. Bu alanda cihazlar lehine yakın ve hızlı bir dönüşümün gerçekleşmesi beklenmektedir. Böylesi bir yönelim, sarsıcı ve uzak görülebilir ancak değişim gerçekleştiği takdirde çevirmenin hissedeceği şok, matbaanın vazifesini elinden aldığı hattatın yaşadığı ile aynı olacaktır. Yorulmayan ve hata yapmayan aletler, zayıf insanlara üstün gelecek.

Tarihteki En Büyük Anlık Çeviri (Simultane) Yanlışlarından Örnekler

Sözlü çeviri, tamamıyla insan zekâsına dayalı bir biçimde gerçekleştirilmesinden dolayı kuşkusuz en zor işlerden biridir. Anlık çevirmen, aynı zaman diliminde pek çok konu ile etkileşim içerisinde olup çok sayıda terim ve deyim uygun bağlamda kullanmak durumundadır. Anlık çevirmenlerin tamamı sözlü çeviri sırasında çeşitli yanlışlara düşmüştür, insan aklı mekanik bir aygıt olmadığı için çevirmenlerin anlık çevirideki yanlışları gelecekte de sürecektir. Dolayısıyla çevirmenin yanlış yapması olasıdır ancak zeki ve başarılı bir çevirmen, hatalarını görerek onları düzeltip olayı en hafif hasarla atlatmalıdır. Bilindiği gibi çoğu zaman yanlışları düzeltme imkânımız bulunmaktadır ancak

sözlü çeviriye ilişkin durum diğerlerinden oldukça farklıdır. Zira sözlü anlık çeviri sırasında özellikle büyük çaplı uluslararası platformlarda gerçekleşiyorsa ortaya çıkan bir yanlış çok büyük sorunlara yol açabilmektedir.

- **Amerikan Devlet Başkanı Jimmy Carter’ın Polonya Krizi**

1976 yılında o dönem Amerikan Başkanı olan Jimmy Carter, resmi bir ziyaret sebebiyle bulunduğu Polonya’da yerel halka yaptığı konuşma sırasında “Amerika Birleşik Devletleri’nden bu sabah ayrıldım” şeklinde bir cümle kurdu ancak bu ifade “Amerika Birleşik Devletleri’ni bu sabah itibarıyla terk ettim” biçiminde çevrildi. Dinleyiciler, durumu fark ederek tercümanın bu açık hatasına oldukça gülmüştü. Üstelik tercümanın hatası, bunla sınırlı kalmamıştı, Jimmy Carter’ın Polonyalılara yönelik olarak söylediği “Buraya geleceğe dair hedef ve isteklerinizi öğrenmeye geldim” cümlesini “Polonyalıların vücutlarına dair arzularım var” şeklinde çevirmişti. Böylelikle olay gittikçe karmaşıklaşıp içinden çıkılmaz bir hal almıştı. Bu bağlamda teorik olarak böylesi büyük yanlışların asla yapılmaması gerektiğini buna karşın pratikte zaman zaman karşımıza çıktığını ifade edelim (Mac Donald, 2015).

- **İkinci Dünya Savaşı ve Nükleer Bomba**

1945 yılında II. Dünya Savaşı sürerken Amerika Birleşik Devletleri, Japonya’nın teslim olmasını da içeren çeşitli Postdam açıklamasını ilan etti. Japon başbakan Kantaro Suzuki, basın toplantısında açıklamaya “Yorum yok” şeklinde cevap vermesine rağmen “Biz onu görmezden geliyoruz ve sözünü küçümsüyoruz” biçiminde İngilizceye çevrildi. Bu büyük çeviri hatası nedeniyle insanın tüylerini diken diken eden, insanlığı derinden sarsan hadiseler yaşandı. ABD, nükleer bombayı Hiroşima ve Nagazaki kentlerine atarak tarihin gördüğü en büyük katliamlardan birine imza attı. Hiroşima’da 140 bin ve Nagazaki’de 74 bin kişi nükleer bomba sebebiyle hayatını yitirdi (Eşşarkul-avsat, 2017).

- **Rusya Başbakanı, Elçileri Diri Diri Gömmekle Tehdit Ediyor**

1956 yılında Batı Avrupa devletlerinden birçok elçiye karşılamak üzere Moskova’daki Polonya Büyükelçiliği’nde gerçekleştirilen bir törende gerçekleştirilen çeviri, çatışma fitilini yakmak ve Rusya liderliğindeki Doğu bloğu ile Batı devletleri arasında var olan

soğuk savaşı uzatmak amacıyla kullanılan araçlardan biri haline gelmişti. Tercüman, Nikita Kruşçev'in sözlerini aşağıdaki cümlelerle çevirmişti:

“Whether you like it or not, history is on our side. We will dig you in”

Kruşçev'in sözlerinin doğru çevirisi şu şekildeydi: “Siz hoşlansanız da hoşlanmasanız da tarih bizim yanımızda yer alacaktır. Komünizm, kapitalizm önünde direnecektir.” Oysa tercüman tarafından diplomatlara açıklanan yanlış çeviri şöyle yapılmıştı: “Siz hoşlansanız da hoşlanmasanız da tarih bizim yanımızda yer alacaktır. Sizleri diri diri gömeceğiz.” Söz konusu yanlış çeviri, gazete manşetlerine ve dergi kapaklarına yansdı, haberlerin başlıca konusu oldu. Sovyetler Birliği ile Batı arasındaki soğukluğun artmasına yol açtı.

Kruşçev, kendisini zor bir konuma sokan çeviri hatasını yıllar geçtikten sonra Yugoslavya'da 1963 yılında yaptığı bir konuşmada açıklayacaktı. Kruşçev ilgili konuşmasında şunları söylüyordu: “Günlerden bir gün Batı Avrupa devletlerinden elçiler topluluğuna **“We will dig you in”** demiştim. Ama tercümanın belirttiği gibi “Sizi gömeceğiz” şeklindeki akla gelen ilk anlamı, literal anlamı kastetmemiştim. Anlatmak istediğim kapitalist Burjuvazi sınıfının kendi kendini bitirip, komünizmin onları yenecek olmasıydı.” Kruşçev, açıklamasını güçlendirmek için Komünist Manifesto'da yer alan burjuvazinin fiillerinin, “kendi mezarını kazmak” anlamına geldiğine dair Karl Marks'ın sözlerinde atıf yapmıştı. Buna rağmen harfi harfine yapılan çeviri, Amerikalıların akıllarına takılıp kaldı. Komünizm ve onun temsilcilerine yönelik düşmanlık fazlalaştı. Rusya'nın Batı Avrupa'ya karşı nükleer bir saldırı gerçekleştirme ihtimalinden duyulan korkular artarak büyüdü (Abdul-gani, 2015).

- **Çin Başbakanı: “Nice zarar vardır ki aslında yararlıdır.”**

Çin Başbakanı Zeho İnali, Richard Nixon'un 1972 yılındaki Çin ziyareti sırasında “Fransa'da yaşanan olaylardan bahsederken “Fransa'da devrimin etkilerini değerlendirmek üzere vakit hala çok erken” anlamında, “It is too early to tell” şeklinde bir ifade kullandı. Ancak tercüman; bu cümleyi Çin felsefesini yansıtan, terim olarak kullanılan bilgece bir deyim olarak açıkladı. Bunun üzerine toplantıda hazır bulunan Çinliler, coşkuya kapılarak Çin Başbakanı'nın sözlerini övdüler. Bu yanılsa ilişkin Amerikalı emekli diplomat ve Nixon'un tarihi Çin ziyaretinde özel tercümanı olarak ona eşlik eden Charles Freeman,

yanlış anlaşılan ve farklı çevrilen ifadenin “kötü olaylardan biri” olduğunu değerlendirmektedir (Abdul-gani, 2015).

- **Ahmedi Nejad: “İsrail Haritadan Silinecek.”**

2006 yılında o dönem İran Cumhurbaşkanı olan Mahmut Ahmedi Nejad, hakkında bir iddia gündeme geldi. İran lideri, bazı çevirmenlerin çevirisine göre “İsrail haritadan silinecek.” demişti. Ancak daha sonra Cumhurbaşkanı’nın “Kudüs’ü işgal eden rejimin tarihin sayfalarından silinmesi gerekiyor” demiş olduğu ortaya çıktı. Bu konuya dair şahsi düşüncelerimiz ve siyasi eğilimlerimizi bir kenara bırakarak şunu belirtmemiz gerekmektedir: Tercümanın çevirisi yanlıştır, konuşmacının düşüncesini doğru bir şekilde aktaramamıştır. Böylesi yanlışlar, özellikle Ortadoğu gibi hassas bölgelerde büyük siyasi sonuçlar doğurabilmektedir (2015).

- **Cumhurbaşkanı Erdoğan ile ABD Başkanı Donald Trump’ın ilk görüşmelerinde: (Terör ifadesinin çevrilmemesi)**

Cumhurbaşkanı Erdoğan ABD Başkanı Donald Trump ile ilk görüşmelerinde çeviri hataları damga vurdu. Çevirmen, Erdoğan’ın "YPG-PYD terör örgütünün hangi ülke tarafından olursa olsun muhatap olarak alınması bu konuda küresel düzeyde varılan mutabakata kesinlikle uygun değildir" ifadelerini İngilizceye çevirirken "terör örgütü" ifadesi kullanmadı ve "muhatap alınması" sözlerini ise "düşünülmesi" şeklinde çevirerek aktardı. Çeviri esnasında yaşanan bir diğer ciddi hata ise Erdoğan’ın "Terör örgütleriyle mücadele" başlığında kullandığı ifadelerle ilgili yapıldı. Erdoğan, “Terör örgütleriyle ilkeli ve kararlı mücadele konusunda geçmişte yaşanan hataları telafi edecek adımların devamının geleceğini ümit ediyoruz.” dediği halde, söz konusu ifadeler çevirmen tarafından ”Prensip dâhilinde terörist örgütlere karşı bütün dünyada yapılan mücadelede, biz geçmişte yaptığımız hataları tekrarlamayacağız, bu yolda beraberce çalışmaya devam edeceğiz." şeklinde çevrildi. Yanlış çevrilen bu ifadeleri ise Donald Trump başıyla onayladı (Sözcü, 2017).

Simultane Çeviri Uzmanlarıyla Röportaj:

Bu bölümde simultane çeviri uzmanlarıyla kısa röportajlar yapılmıştır ve onların bu konuda tecrübelerini ve bu aşamaya nasıl geldiklerini öğrenmeye çalışılmıştır. Her biri farklı yöntemi ve üslubu olmasına rağmen ancak hepsi simultane çevirinin ne kadar zor ve meşakkatli bir iş olduğunu ifade etti.

Adı, Soyadı: Ahmet Kocaer

Uyruk: Türk

S: 1.Türkçe veya Arapça'yı kaç yılda ve nerede öğrendiniz?

Arapçaya ilkokul çağlarında 1950' lerin sonunda doğum yerim olan Konya'nın Beyşehir ilçesinde hafızlığımı tamamlayarak başladım, bilahare 1968/1986 yılları arasında değişik Arap ülkelerinde eğitim gördüm, günlük konuşmalarda ihtiyaç duyulan Arapça bir ila bir buçuk yıl arasında öğrenilebilmektedir, Arap ülkeleri arasında lehçe farkı bulunması nedeniyle iki ayrı konuşma dili söz konusudur, Mağrip ülkeleri Tunus, Cezayir ve Fas'da halk arasında iletişim dili ve lehçesi körfez ülkelerinde konuşulan lehçe ile tamamen farklıdır, bunun yanı sıra bir de gramer Arapçası bulunmaktadır, Soru sahibi sorusunda bu ayırımı yapmadığı için bu soruyu eksik buluyorum, sonra öğrenmenin bir ölçüsü yoktur, her birimiz her gün yeni kelimeler öğreniyoruz.

S: 2.Dil konusunda kendinizi nasıl ilerlettiniz ve ilk kez ne zaman simultane çeviri yaptınız?

Üniversite aşamasında müfredatta yer alan derslerin yanı sıra vaktin el verdiği ölçüde günlük basının takibi, radyo ve TV programlarının izlenmesi, Arap arkadaşlarla sohbet ederek Arapça öğrenmeye gayret ettim.

İlk simultane çeviri deneyimim 1986 yılı Temmuz ayında İstanbul'da düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatının açılış oturumundaydı. O dönemin Başbakanı merhum Turgut Özal'ın konuşmasını kabinden tercüme etmişim, o günden bugüne kadar kesintisiz çeviriye devam etmekteyim.

S: 3. İlk başta yazılı çeviri yaptınız mı? Şu an aktif bir şekilde yapıyor musunuz? Sizce bir insan yazılı çeviri yapmadan direk simultane çeviri yapabilir mi?

Yazılı çeviri, simultane çeviriye götüren yoldur, yazılı çeviri simultane çevirinin alt yapısını oluşturur, ben çeviriye yazılı olarak başladım ve hala devam ediyorum, fakat çok önemli bir husus var muhakkak bilinmesi gerekir, her iki faaliyetin kendisine özgü kuralları vardır, her yazılı çeviri yapan simultane çeviri yapamaz, her dil bilenden de bu görev beklenemez, simultane kişide ayrı bir yetenektir, konu tamamen beyin fonksiyonuyla ve kelime zenginliğine sahip olmasıyla ilgilidir.

S: 4.Çevirirken hata yaptığınızı anlayınca nasıl telafi ediyorsunuz?

Simultane çeviri sırasında ara ara yanlış algılama sonucu hata yapılıyor, bu durum karşısında anında katılımcılardan özür dileyip düzeltme yapıyoruz, siyasi görüşmelerde bu durumun tekrerrür etmesi tarafların tercümana olan güvenini sarsar, bu nedenle çok titiz ve hazırlıklı olunması gerekir.

S: 5. Bir konuşmanın simultanesinde yüzde kaç çevirebiliyorsunuz?

Bu soruya cevap vermek oldukça zor, denizde kaç balık var sorusuna benziyor, tercümanın başarı çıtası uzmanlık alanına giren konularda yüksektir, aşına olmadığı teknik konularda düşüktür, noksansız olmak Allah'a mahsustur.

S: 6.Kabine girmeden önce konuşmacıyla veya organizatörle konuşup ipucu alıyor musunuz?

Genellikle Türkiye’de uygulama bunun aksine cereyan ediyor, nadiren toplantı konusu hakkında bilgi veriliyor, çoğu zaman konuyu ancak kabine girdiğimizde öğreniyoruz.

D:7. Karşınıza anlayamadığınız bir kelime, deyim veya atasözü çıkarsa ve özellikle bunlar konunun anlatım akıcılığı açısından önemliyse, ne yapıyorsunuz?

Simultane çevirmen için en zor durumlardan biri şiir ve atasözlerinin çevirisidir, maalesef çok karşılaşıyoruz ve zorlanıyoruz, atasözleri yerel kültürün ürünüdür binaen aleyh kabine girecek tercümanın donanımlı olması elzemdir. Konunun seyrine göre hareket edilmesi gerekir.

S: 8.Simultane çeviri yaptığınız dilin kültürüne ne kadar hâkimsiniz?

Bu soruya da katılmıyorum, zira bunun ölçüsü nedir? Bence, biliyorum diyen, bilmiyordur.

S: 9.Sizce simultane çeviriye geliştirme yöntemleri nelerdir?

Çok okumak, her toplantıda öğrenilen yeni kelime ve deyimleri not etmek.

Adı, Soyadı: Yakup Caymazoğlu

Uyruk: Türkiye

S:1. Türkçe veya Arapça'yı kaç yılda ve nerede öğrendiniz?

İmam Hatip okulunda ortaokul çağında tanıştığım Arapça dilini, tam anlamıyla lisans ve yüksek lisans öğrenimimi yaptığım ve 8 yıl kaldığım Tunus'ta öğrendim.

S: 2.Dil konusunda kendinizi nasıl ilerlettiniz ve ilk kez ne zaman simultane çeviri yaptınız?

Bu dile olan ilgim ve bir Arap ülkesinde bulunmuş olmam nedeniyle okuyarak, yazarak ve konuşarak dilimi hızlı bir şekilde geliştirebildim. Tabii daha üniversite birinci sınıftan itibaren devlet yurdunda yabancılarla kalmanın avantajını gördüm. Ayrıca başlangıçta çok zor olan eğitimde başarılı olabilmek için yoğun bir tempoda çalışma zorunluluğu, bu dili öğrenmemde bana ciddi anlamda katkı sağladı.

İlk simultane deneyimim 2007 yılında Ankara 19 Mayıs stadyumunda gerçekleştirilen Fetih şöleninde oldu. Çok gürültülü bir ortam olmasına rağmen başarılı geçti.

S:3. İlk başta yazılı çeviri yaptınız mı? Şuan aktif bir şekilde yapıyor musunuz? Sizce bir insan yazılı çeviri yapmadan direk simultane çeviri yapabilir mi?

Yazılı çeviri yapmadan simultane çeviriye doğrudan geçmek mümkün değildir. Çünkü yazılı ve sözlü çeviri ile geliştirilen yetenek, simultanenin altyapısını oluşturur. Çok yoğun olmamakla birlikte halen yazılı çeviri yapmaktayım.

S: 4.Çevirirken hata yaptığınızı anlayınca nasıl telafi ediyorsunuz?

Yaptığınız hatanın türüne göre farklı yöntemlerle bunu telafi etmek mümkün. Eğer bariz bir hata ise. ‘Affedersiniz’, ‘Pardon’ diyerek çeviriyi düzgün haliyle tekrarlayabilirsiniz. Hata hafif ise ya da önemli bir şeyi söylemeyi unuttuysanız, tercüme akışı içerisinde uygun bir yerde hatayı düzeltebilir veya unuttuğunuz ifadeye yer verebilirsiniz.

S: 5.Bir konuşmanın simultanesinde yüzde kaç çevirebiliyorsunuz?

Belli bir yüzde vermek mümkün değil. Çünkü bu oran konuşma konusuna ve konuşmacının sunum tarzına göre değişkenlik gösterir. Örneğin, konuşmacı ihtisas gerektiren bir konuda yazılı metinden hızlı bir şekilde okuyorsa. Çeviri oranı % 50 nin bile altına düşebilir. Bu durumda anahtar ifadeler ve ana fikrin dinleyiciye aktarılması yeterli olacaktır. Konuşmacı ne kadar yalın, anlaşılır ve acele etmeden konuşursa, çeviri oranı da o oranda yüksek olur.

S: 6.Kabine girmeden önce konuşmacıyla veya organizatörle konuşup ipucu alıyormusunuz?

Çeviri öncesi organizatörden etkinlik konusu, program ve varsa konuşmacıların konuşmaları mutlaka istenmelidir. Sonuçta çevirmen bir sözlük değildir. Ne kadar hazırlıklı olursa, o oranda çeviri kalitesi iyi olur.

S: 7. Karşınıza anlayamadığınız bir kelime, deyim veya atasözü çıkarsa ve özellikle bunlar konunun anlatım akıcılığı açısından önemliyse, ne yapıyorsunuz?

Yukarıdaki sorunuzun cevabı aslında bu sorunun da kısmen cevabı niteliğinde. Sonuçta konuşma metni ve ön hazırlık bu durumlar için de önemli. Bir deyim, özdeyiş, şiir veya alıntı cümle varsa, önceden bunların yazılı olarak çevrilip hazır bulundurulması faydalı olacaktır. Ancak böyle bir durum yoksa ve bahse konu deyimler halk tarafından bilinen deyimlerse, zaten çevirmen aynı deyimleri daha önce de çevirmiş olduğundan bir şekilde anlamı aktarabilir. Bir şiir ise ya da söylenenin çevirisi mümkün değil ise bunu dinleyiciye ‘ şu an konuşmacı şiir okuyor ‘ diyerek sadece konusunu söyleyebilir. Örneğin aşk konulu, vefa konulu, çile konulu bir şiir diyebilir.

S: 8.Simultane çeviri yaptığınız dilin kültürüne ne kadar hâkimsiniz?

Büyük oranda hâkimim. Dil ile kültür bir bütündür. Çoğu ifadelerin yapısı ve söyleniş tarzı kültürle bağlantılıdır. Dolayısıyla kültürden uzak bir dil öğrenmek mümkün değildir.

S: 9.Sizce simultane çeviriyi geliştirme yöntemleri nelerdir?

Kabiliyet, çalışma prensipleri, dikkat ve süreklilik.

Adı, Soyadı: TURGUT AVCI

Uyruk: T.C (aslen irak uyrukludur)

S: 1.Türkçe veya Arapça’yı kaç yılda ve nerede öğrendiniz?

Türkçe benim ana dilim sayılır çünkü ben Irak Türkmenlerindenim. Latin alfabesini Kerkük Türk Kültür Merkezinde öğrendim. İlk, orta ve liseyi Irak okullarında öğrendiğimden dolayı Arapça’ya tamamen hâkim oldum.

S:2. Dil konusunda kendinizi nasıl ilerletiniz ve ilk kez ne zaman simultane çeviri yaptınız?

Türkiye'ye geldikten sonra üniversite eğitimi yıllarında TRT Arapça bölümünde yarı zamanlı haber ve yayında çalışmaya devam ettim. İlk simultane deneyimim TRT ekranından canlı yayınlanan Filistin Barış Anlaşması imza töreniydi.

S: 3.İlk başta yazılı çeviri yaptınız mı? Şuan aktif bir şekilde yapıyor musunuz? Sizce bir insan yazılı çeviri yapmadan direk simultane çeviri yapabilir mi?

Evet, uzun yıllar hala ara ara zaman olduğunda yapmaya devam ediyorum. Yazılı çeviri yapmadan simultane çeviri yapmak çok kolay değildir, yazılı çeviri, kelime ve cümle kalıpları konusunda deneyim ve teknik kapasiteyi artırır.

S: 4.Çevirirken hata yaptığınızı anlayınca nasıl telafi ediyorsunuz?

Hata bariz ise affedersiniz deyip cümle düzeltilerek devam edilir.

S: 5.Bir konuşmanın simultanesinde yüzde kaç çevirebiliyorsunuz?

Konu ve konuşmacıya göre değişir burada çeviri kelime üzerinden değil anlam bakımından kalıp olarak ele alınır. Karşı taraf konuyu anlayıp sağlıklı bir diyalog ortamı varsa toplantıda mesaj iletilmiş anlamı taşır.

S: 6.Kabine girmeden önce konuşmacıyla veya organizatörle konuşup ipucu alıyor musunuz?

Her zaman önceden doküman isteniyor ama Türkiye'de her toplantıda bu sağlanamıyor. En azından program ve varsa basın açıklaması faydalı olabilir.

S: 7. Karşınıza anlayamadığınız bir kelime, deyim veya atasözü çıkarsa ve özellikle bunlar konunun anlatım akıcılığı açısından önemliyse, ne yapıyorsunuz?

Elimizden geldiği kadar anlamını vermeye çalışıyoruz. Bazı deyimlerin benzeri olabiliyor.

S: 8.Simultane çeviri yaptığınız dilin kültürüne ne kadar hâkimsiniz?

Tamamen hâkimim.

S: 9.Sizce simultane çeviriyi geliştirme yöntemleri nelerdir?

Günceli sürekli takip etmek. yazılı çeviri yapmak. Simultane çeviriye ara vermemek ve her toplantıdan bir ders çıkarmak.

Adı, Soyadı: Abdüsselam RAMAZANOĞLU

Uyruk: T.C. (aslen Suriye uyrukludur)

S: 1.Türkçe veya Arapça'yı kaç yılda ve nerede öğrendiniz?

Arapçayı Suriye'de öğrendim. İlk, Orta ve Lise tahsilimi Suriye'de bitirdim. Şam Üniversitesi Fen Fakültesi Matematik Bölümü 1. Sınıf öğrencisi iken ayrıldım. Üniversite eğitimimi, Yıldız Teknik Üniversitesi- Elektrik Mühendisliği Bölümünü bitirerek tamamladım.

S: 2.Dil konusunda kendinizi nasıl ilerletiniz ve ilk kez ne zaman simultane çeviri yaptınız?

Yazılı çeviri yaparak, bol bol kitap okuyarak ilerlettim.

S: 3.İlk başta yazılı çeviri yaptınız mı? Şuan aktif bir şekilde yapıyor musunuz?

Sizce bir insan yazılı çeviri yapmadan direk simultane çeviri yapabilir mi?

- Evet, ilk başta yazılı çeviri yaptım ve halen aktif olarak devam ediyorum.
- Kanaatimce yapamaz. Yapsa bile sağlıklı bir çeviri olmayacaktır. Çünkü dil kuralları yalnızca konuşma yoluyla elde edilmez.

S: 4.Çevirirken hata yaptığınızı anlayınca nasıl telafi ediyorsunuz?

Süre varsa aynı cümleyi düzelterek tekrarlarım, aksi takdirde konuşmanın devamını kaçırmamak için ihmal etmek zorunda kalırım. Bu durumda konuşmanın devamı içerisinde o hatayı telafi etmeye çalışırım.

S: 5.Bir konuşmanın simultanesinde yüzde kaç çevirebiliyorsunuz?

Bu sorunun cevabı, konuşmanın hızı, konusu ve konuşmacının anlatımına bağlı olarak değişir. Bazı konuşmalar, %90-95 Aralığında çevrilebilirken bazı konuşmalarda bu oran %60'a kadar düşebilir. Örneğin; Arapça çeviride Cezayirli bir konuşmacı, Fransızca kelimeler katarak yerel şiveyle hızlı bir şekilde konuşuyor ise tercümandan yüksek performans beklenemez. Dolayısıyla yüzdelik oranı duruma göre değişmektedir.

S: 6.Kabine girmeden önce konuşmacıyla veya organizatörle konuşup ipucu alıyorsunuz?

Sadece konferans programını öğrenmekle ve varsa konuşma içeriklerini talep etmekle yetiniyorum. Konuşma içeriğini çoğu zaman dinledikçe öğreniyorum.

S: 7. Karşınıza anlayamadığınız bir kelime, deyim veya atasözü çıkarsa ve özellikle bunlar konunun anlatım akıcılığı açısından önemliyse, ne yapıyorsunuz?

Konuşma içeriğine göre, bulmaca çözer gibi çıkarsama yaparak konu akışına uydurmaya çalışıyorum.

S: 8.Simultane çeviri yaptığınız dilin kültürüne ne kadar hâkimsiniz?

Temel Eğitimimi Arapça ile gördüğümünden dolayı Arapça'ya hâkim olduğumu söyleyebilirim. Çünkü bir dili bilmek, öğrenmek, kullanmak, çevirisini yapmak sadece matematik kuralları gibi öğrenilip kullanılan bir şey değildir. O dilin kültürünü özümseyip içselleştirmedığınız sürece gerçek anlamda o dili benimseyemezsiniz.

S: 9.Sizce simultane çeviriyi geliştirme yöntemleri nelerdir?

İki yöntem söylenebilir. İlki bol bol, hatta bağırarak sesli okuma yapmak. İkincisi özellikle kulaklık yardımıyla bir video veya TV programı izleyerek anında çevirmeye çalışmak.

Değerlendirme:

Ahmet Kocaer ve Yakup Caymazoğlu, her ikisi de Türk vatandaşı tercümanlardır. Her ikisi de Arapça'yı üniversitede öğrenmiş ve daha sonra Arapça'larını geliştirmek için bir süre Arap ülkelerinde bulunmuşlardır.

Bu iki tercümana göre yazılı çeviri simultane çevirinin ilk adımıdır. Simultane çeviri yapılırken onlara göre elbette hata olabilir ancak onun nasıl ve ne zaman telafi edileceği çok önemlidir. Ahmet Kocaer'e göre hata yapıldığı zaman 'pardon' deyip durumu bu şekilde toparlamak mümkündür, ancak hata önemli değilse konuşmanın akışını bozmamak adına da bu hata göz ardı edilebilir. Yakup Caymazoğlu'na göre ise simultane çevirinin hatasının telafisi mümkündür ancak önemli makamlara çeviri yapılırken bu hatanın tekrarlanması simultane çeviri uzmanı açısından güven kaybına sebep olabilmektedir. Bu yüzden çeviri yaparken oldukça titiz davranılması gerekir.

Deyim, şiir, atasözü vb. konularda çeviri yapılırken, tercüman önceden konuşma metnini alıp bir ön hazırlık yapması, sağlıklı bir çeviri için fayda sağlar.

Her iki tercümana göre simultane çeviri konusunda tercümanın kendini geliştirmesinin en önemli yöntemi çok fazla kitap okumak ve sürekli yeni kelimeleri öğrenmektir. Irak uyruklu tercüman Turgut Avcı ve Suriye uyruklu Abdüsselam Ramazanoğlu ile de bu konuyla ilgili görüşmeler yapılmıştır. Her iki tercüman da Türkçeyi Türkiye'de öğrenmiş ve halen Türkiye'de ikamet etmektedirler. Onlara göre de yazılı çeviri simultane çevirinin temelini oluşturur. Her iki tercüman da halen aktif bir şekilde yazılı çeviri ile uğraşmaktadır. Aynı şekilde bu iki tercüman açısından da simultane çevirinin hataları konuşmanın akışını bozmaması kaydıyla telafi edilebilir.

Şiir vb. konularda da her iki tercüman anlamı aktarmaya gayret ettiklerini vurgulamaktadırlar ve anlamları bulmaca çözer gibi bularak aktarmaktadırlar. Turgut Avcı'ya göre simultane çeviriye geliştirmenin en önemli yolu günceli sürekli takip etmektir ve simultane çeviriye ara vermemektir. Abdüsselam Ramazanoğlu'na göre ise simultane çeviriye geliştirmenin iki önemli yolu vardır: Bunlardan ilki sesli okumak ikincisi ise kendi kendine TV veya radyo programlarını izleyerek buradaki konuşmaları çevirmeye çalışmaktır.

BÖLÜM 5

SİMULTANE ÇEVİRİ (ZORLUKLAR VE YÖNTEMLER)

Simultane Çevirinin Zorlukları

Simultane veya diğer adıyla anlık çeviri sürecinin, zamanla bir yarış durumu olduğu ve dolayısıyla yazılı çeviriden kökten farklı bulunduğu bilinmektedir. Anlık çeviri, tercümanın işini zorlaştıran pek çok zorluk ve faktörü içermektedir. Bu zorluklardan kimileri, tercümanın karakteri, psikolojisi ve çalışma sırasındaki psikolojik durumu ile ilgiliyken bazıları da tercümanın işinin ve çeviri sürecinin genel bir biçimde başarılı olması için gerekli görülen şartlarla ilgilidir: Çeviri sürecinde karşılaşılan engeller ve zorlukların en önemlileri şunlardır:

Edebi Terimleri Aktaramama

Böylesi bir eksiklik çevirmenin işini güçleştirir. Zira daha önce duymadığı hikmetli sözleri, halk deyişlerini, uygun hitap sözcükleri, atasözleri ve şiirleri çevirmekle yüzleşecektir. Edebi bilgi noktasında eksik olduğu takdirde istenen anlamı iletemez, hedef dilde bulunan özlü sözleri ve deyişleri karşılık olarak kullanamaz. Böylelikle kaynak dildeki edebi ifadeleri harfi harfine çevirme veya atlama zorunda kalır.

Uygun hitap sözcüklerine örnek:

Konuşmalarda geçen bazı hitap sözcüklerinin hedef dilde, tercüman tam karşılığını bilmelidir

(Sayın Sudi Arabistan Kırallığı ve muhterem eşi) cümlesinin karşılığı, aşağıdaki gibi olmalıdır: (جَلَالَةُ مَلِكِ الْمَمْلَكَةِ الْعَرَبِيَّةِ السُّعُودِيَّةِ وَحَرَمِهَا) , cümlede geçen

(eş) kelimesinin çevirisinde (زَوْجَة) kelimesinin yerine (حَرَم) kelimesini kullanması gerekmektedir.

Veya

(Sayın büyükelçi ve kızı) cümle çevirisi (سَعَادَةُ السَّافِرِ وَكَرِيمَتِهِ), cümlede geçen (kızı) kelimesinin çevirisinde (ابْنَتِهِ) kelimesinin yerine (كَرِيمَتِهِ) kelimesini kullanması gerekmektedir.

Atasözlerine örnek:

“İnsan yedisinde neyse yetmişinde de odur”

Atasözünde çevirmen simultane yaptığı esnada eğer Arapçada karşılığını (مَنْ شَبَّ عَلَى شَيْءٍ شَابَ عَلَيْهِ) bilmiyorsa veya aklına o an gelmiyorsa, bu atasözü harfî çeviri ile aktarmaya çalışır ve onu çevirdiği zaman anlam veya belagat açısından kayıp yaşanabilir. Örneğin yukarıda geçen atasözünün harfî çevirisi aşağıdaki gibi olabilir.

كَيْفَمَا يَكُونُ الْإِنْسَانُ فِي السَّابِعَةِ مِنْ عُمْرِهِ سَيَكُونُ فِي السَّبْعِينَ أَيْضًا.

Ayrıca harfî çeviri ile uğraşıldığında zaman açısından kayıp yaşama olasılığı da artabilir.

Zamanla Yarış

Simultane çeviri; dikkatle dinleme, anlama ve belirli ve çok kısa bir sürede mesajın iletilmesi demektir. Yani tercümanın dilsel ifadeleri dilediği gibi kalıba dökmek için geniş bir zamanı yoktur. Tercüman cümleleri dinlerken öte tarafta onu dinleyen ve en kısa sürede mesajı ulaştırmasını bekleyen bir kitle vardır.

Fiziksel ve Teknik Eksiklikler

Konuşmacının konuşmadaki hızı, yoğun bilgi aktarımı, sesinin net olmaması ve kekemelik vb. sebeplerle anlaşılır bir telaffuzunun bulunmaması büyük bir güçlüktür. Bu halde tercüman çok rahatsız bir konumda olmaktadır. Bundan dolayı sözü dikkatle dinlemek için kendisini yüksek hazırlık seviyesinde tutmalıdır. Ancak tercüman yöneltlen mesajı

edinmek amacıyla çok çaba harcarsa bile bahsedilen türde zorlukların varlığı,(Hadid, 2011, s. 19) anlık çeviriye aşağıda yer vereceğimiz olumsuz sonuçlar şeklinde yansımaktadır:

a. Bilgi Eksikliği

Aktarım esnasındaki sorunlar iki nedenden kaynaklanır. Bunların birincisi tercümanın bilgi eksikliğidir,

Örnek:

Konuşmacı (مَدِينَةُ الشَّهْبَاءِ) dediği zaman, tercümanın bunu Türkçeye (Halep şehri) olarak çevirmesi gerekmektedir, çünkü Şahba şehri var olmayan bir şehir olmakla beraber bu deyim kullanıldığı coğrafyada ondan kastedilen itibari olarak Halep Şehri'dir. Başka bir örnek vermek istersek konuşmacı (مَعْرَكَةُ الْقَادِسِيَّةِ الثَّانِيَةِ) dediğinde, tercüman karşı tarafa (Irak-İran) savaşı olarak çevirmelidir. Aksi takdirde ortaya anlaşmazlık çıkabilir.

b. Dinleme Zayıflığı:

Gereğinden fazla dinlemeye odaklanma, tercümanın kendisini aşırı yormasına, istenenin aksine dinlemede zayıflığa sebep olabilir. Tercüman mesajı elde etmek ve ardından onu anlayıp analiz ederek dinleyici kitlesine tam bir şekilde dürüstçe aktarmakla karşı karşıyadır. Dolayısıyla aşırı ancak tamamen yararsız bir şekilde dinlemeye odaklanmak, anlık çeviri işlemini etkileyecektir.

c. Mesajın Analizinde Yetersizlik

Dinleme kötü olduğunda doğal olarak anlama ve analiz de yetersizlik gösterir. Aynı şekilde analiz istedik biçimde bulunmadığında ise mesaj da yanlış yorumlanır. Bahsedilen durum sonucunda anlık çeviri sürecinin tamamı üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkacaktır. Analizdeki yetersizliğin olumsuz etkilerden kaynaklı bellekte bir boşluk oluşacak ve mesajın iletilmesinde güçlük yaşanacaktır. Bu takdirde muadil terimlerin görmezden gelinmesi veya unutulmasına ek olarak çeviri esnasında kimi boşluk ve kesintilere rastlanılacaktır. Ayrıca diller arasında karşılıklı etkileşim meselesi de gündeme gelecek, üstelik anlık çevirmen beden ve zihin olarak bitkin düşecektir (Hadid, s. 22).

Örnek:

نَحْنُ لَمْ وَلَنْ نَخْضَعَ لِلضَّغْوَطَاتِ وَالْعُقُوبَاتِ الْأَمْرِيكِيَّةِ.

Yukardaki örnekte tercüman dikkatli ve özenle çevirmesi gerekmektedir, aksi takdirde mesajı eksik aktaracaktır. Yani yukardaki cümleyi(Biz Amerika'nın baskılarına ve yaptırımlarına boyun eğmedik) olarak dikkatsiz bir şekilde çevirirse eksik bilgi aktaracaktır ancak (Biz Amerika'nın baskılarına ve yaptırımlarına boyun eğmedik, eğmeyeceğiz de) olarak çevirirse mesajı tam bir şekilde dinleyicilere aktarmış olacaktır.

Duyguları Aktarmak

Duyguları ve konuşmacının iç dünyasını olduğu gibi aktarmak ilgili hissiyat nasıl olursa olsun gayet zor bir iştir. Mizah hissini yitirmeden espri ve fıkraları çevirmek, duygusal anlamlar içeren cümleleri hatta sözcükleri bir dilden başka dile aktarmak oldukça güçtür. Böylesi bir çeviri, dilsel yetkinliğin yanında duyguyu içselleştirmeyi de gerekli kılar. Ancak yine de çevirmen, bahsedilen hususları bir dilden öbürüne taşımada başarı gösteremeyebilir.

Örnek:

مَوْصَلِيٌّ كَتَبَ عَلَى بَابِ دَارِهِ (لَا تَذُقُ الْجَرَسَ فَإِنَّا أَتَفَقَّدُ الْبَابَ كُلَّ خَمْسِ دَقَاقٍ)

Bu espriyi bir Iraklı duyduğu zaman komik bulabilir çünkü Irak'ta yaşayan bir vatandaş, Musulluların cimrilikle anıldıklarını ve kapı zili çaldığında elektrik faturasına yansıtacağından endişe ettiklerini bilir.

Yukarıdaki espriyi Türkçeye çevirdiğimizde ise mizah yönünü kaybedecektir. Çünkü bir Türk, Musulluların cimrilik yönünü bilmeyebilir.

Çevirmenin Kendi İç Dünyasını Kontrol Etmesi

Tercüman, çevrilmesi istenen ifadelerin görüşlerine aykırı olan inanç ve fikirleri barındırması halinde bile çeviriye şahsi görüş ve inançlarını katmaktan kaçınmalıdır. Kaldı ki bazen ırkını, mezhep ve vatanını aşağılayıcı sözcükleri çeviri etmesi de mecburi olabilir.

Çeviri eyleminin hassas ve yoğunlaşmış bir biçimde devam etmesi için sabır ve kendini kontrol oldukça gereklidir.

Kültürel İçerikli Kelimeleri Aktarmak

Her dil, belli bir kültüre aittir. Dolayısıyla tercüman bir dilden başka bir dile kelimeleri aktarabilir, ama bu kelimenin taşıdığı özgün kültürü hedef dile etkili bir tarzda ulaştırması pek de mümkün olmayacaktır. Söz konusu dil farklılıkları önemli sorunlara yol açabilir.

Örnek:

Arap bir konuşmacı (كَلْب) kelimesini cümle içerisinde kullandığı zaman ardından genellikle (أَجَلُّكُمْ اللهُ) tabirini kullanır, bunun nedeni ise Arap dünyasında (كَلْب) kelimesi sövgü veya aşağılamayla özdeşmiştir. Türkiye kültüründe, konuşmacı normal konuşmalarda, köpek kelimesi aşağılayıcı bir anlam taşımamaktadır, dolayısıyla ondan sonra (sözüm meclisten dışarı) ifadesini kullanmaya gerek duymayacaktır.

Diller Arasında Yapısal Farklılıklar

Her dilin cümle kuruluşunda ve sözcükleri (kuralları) sıralamada kendine özgü bir yapısı bulunur.

Örnek:

Arapçada fiil genellikle cümlelerin başında gelirken Türkçede cümlelerin sonunda yer alır. Bu yüzden, konuşmacı sözünün bitimine ulaşmadan tercüman Türkçe cümleyi, Arapçaya çeviremez. Bu da çevirmenin sınırlı olan vaktini daha da kısıtlar. Böylelikle tercüman zaman kaybını önlemek için çok fazla hızlanmak zorunda kalır.

Tek Bir Dil İçindeki Lehçe ve Şive Çokluğu

Örneğin Türkçe-Arapça arasında ifadeleri aktarmaya gayret eden Arap tercüman, Karadeniz bölgesinde veya Türkiye'nin güneyinde kullanılan aksanlara özgü olan daha önce duymadığı Türkçe kelimelere maruz kalabilir. Aynı durum anadili Arapça olan

birinin sözlerini çevirmeye çalışan Türk tercüman için de geçerlidir. O da Fasih Arapça ‘da (Standart Arapça) olmayan ve daha önce kulağına gelmeyen yerel kelimeleri işitebilir veya bilindik standart kelimelerin alışılmışın dışındaki farklı söylenişleri ile karşılaşabilir.

Örnek:

Ey uşaklar, sandığa gitme vakti gelmiştir

Cümlelerin doğru çevirisini yapmak isteyen tercüman yukarıdaki (uşak) kelimesinin lehçe olduğunu ve tam karşılığını bilmelidir

أَيُّهَا الْأَوْلَادُ حَانَ وَقْتُ الذَّهَابِ إِلَى صُنَادِيْقِ الْاِقْتِرَاعِ.

Aynı şekilde ve konuşmacı fasih Arapça ile konuşsa bile bazı kelimeleri leçeden alabilir öğrenci (جَيِّد) kelimesi Irak lehçesinde (زَيْن) Mısır lehçesinde (كُوَيْس) Suriye lehçesinde (مَنِيح) Fas lehçesinde (مَزِين) vb.

Burada tercüman, lehçelerde bazı çarpıcı ve çok kullanılan kelimeleri iyi bilmesi gerekir. Yukarda geçen bütün kelimelerin anlamı (iyi) dir.

Simultane Çeviriyi Geliştirme Yöntemleri

İnsan beyni esnektir. Bu, beynin kendini sürekli yenilediği ve farklı deneyimler elde ettikçe yeni nöron hücreleri ürettiği anlamına gelir. Eskiden beynin çocukluk döneminin sonunda gelişmeyi durdurduğuna ve ölü beyin hücrelerinin telafisinin (eğer böyle bir telafi varsa), çocuklarda olduğundan çok daha yavaş bir hızda gerçekleştiğine inanıyorduk. Fakat en yeni bilimsel araştırmalar ile yetişkinlerin beyinlerinin bile nörogenezis adı verilen sinir dokularının üretimini sağlayan bir işlem yoluyla beyindeki hassas alanlarda zarara ya da yeni deneyimlere yanıt verebilir olduğu ortaya çıkmıştır (Mikkelson, 2012).

Aslında, dâhil olduğumuz faaliyetlere bağlı olarak beyin yapıları ve beyin düzeni zamanla değişebilir. Diğer bir deyişle, yaptığımız şeyler beynimizin kapasitelerini ya güçlendirir ya azaltır. Beyin, bilgiyi depolamak için uzun süreli ve kısa süreli bellekleri kullanır. Son dönemdeki çalışmaların bildirdiklerine göre beyin birbiriyle bağlantılı ağlar biçimindeki nöronlarda bilgi depolamak için uzun süreli belleği kullanır ve böylelikle hafızanın bilgileri büyük bir hızla geri almasını sağlar. Birçok bilim adamının düşüncesi şudur: Anlık

çeviri üzerinde eğitim görenler, bu alana girmeyi ve yukarıda bahsedilen noktaları elde etmeyi ancak hafızalarını aktifleştirmeye yönelik çaba ve uygulamalar sonunda başarabilir. Bu da, "Zihinsel Isınma Egzersizleri" ve "Simultane Çeviri Alıştırıcıları" aracılığıyla olur. (Seeber, 2015, s. 83). Eğitimcilerin bu alandaki kursiyerlerin yeteneklerini sağlam bir temel atarak geliştirmesi için ilgili iki konunun örnekler yoluyla ayrıntılı olarak açıklanmasına değineceğiz .

Zihinsel Isınma Egzersizleri

Simultane ve ardıl çeviride anlamın aktarılması temel konudur. Çeviri alanında uzmanlaşmak isteyen öğrenciler öncelikle dinleme sanatını iyi öğrenmelidir. İlk aşamada birey, anadilini konuşan kişileri dinlemenin ve onlara kulak vermenin nasıl olacağının bilgisini edinmelidir. Yaşını almış bir ihtiyar, fazla tahsili olmayan bir işçi ve dil yeteneğine sahip hızlı ve düzgün konuşan eğitimli bir akademisyen gibi farklı yaş gruplarından ve sosyal topluluklardan insanları dinlemelidir. Bu bağlamda çevirmenin kendisinin veya çeviri eğitimcinin, konuşmalarını dinletmek amacıyla farklı düzeylerden bireylerin videolarını, kasetlerini ve ses kayıtlarını öğrencilerin eğitim alanına getirmesi uygun bir davranış olacaktır. Böylelikle öğrenci ve kursiyerler tüm sosyal katmanların konuşmalarını anlama özelliğini kazanacaklardır (Altay, 1991). Öğrencilerin anlık çeviri ile ilgili çalışmalara atılmadan önce zihinsel yetkinliklerini artırmaları oldukça önemlidir. Bunun için anlık çeviri sanatlarının öğretimini üstlenen fakülte ve enstitülerin zihinsel ısınma egzersizleri denen bazı egzersizleri öğrencilere uygulatması gerekir. Bahsedilen çalışmalar üç aşamada gerçekleştirilir:

Birinci Aşama:

Eğitimin bu aşamasında egzersiz olarak kaynak dil ve hedef dilde yazılmış aynı anlamlı 5-6 kelimeden oluşan birer cümle kursiyerlere verilir: Bir kursiyer kaynak dilde yazılmış cümleyi alırken, ikinci kursiyer de hedef dildeki versiyonu tutar ve cümleyi eş zamanlı olarak okurlar (Altay, 1991).

"Türkiye Süper Lig 2016-2017 sezonu Şampiyonu Beşiktaş"

بيشيكاتاش بطلاً للدوري التركي الممتاز لكرة القدم لموسم 2016 – 2017

Bu egzersizin amacı, öğrencinin dinleme ve odaklanma yeteneklerinin gelişmesidir. Öğrenci bahsedilen fayda yanında aynı cümleyi ikinci bir dilde duysa bile dikkati dağılmadan cümleyi okumayı sürdürmeyi öğrenir. İlgili eğitim, yoğun bir şekilde, cümlelerin sözcük sayısında kademeli bir artış sağlanarak devam ettirilir.

"Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar ve BAE gibi bazı körfez ülkeleri düzensiz hava koşullarına maruz kaldı. Bazı bölgeleri vuran kum fırtınası görüş mesafesinin düşmesine neden oldu".

"تتعرض بعض دول الخليج مثل السعودية والكويت وقطر والإمارات إلى طقس غير مستقر، إذ تضرب عاصفة ترابية بعض المناطق ما يؤدي إلى انخفاض مستوى الرؤية الأفقية"

İkinci Aşama

Bu aşamadaki egzersiz sayı saymaya dayalıdır. Egzersizin içeriği şudur: Bir öğrenci **1, 2, 3, 100** şeklinde yüze kadar sayarken ikinci bir öğrenci de yüzden geriye doğru **100, 99, 98.....1** biçiminde saymaya çalışacaktır, sonra sayıları farklı biçimlerde saymaları gerekmektedir, örneğin ikişer ikişer saymaya başlanır, **2,4,6...100e** kadar öte yandan diğer öğrenci yüzden geriye ikişer ikişer sayacaktır **100, 98,96.....2** (Kornakov, 2000). Aynı çalışma, haftanın günleri ve yılın aylarının sayımına da uygulanır. Belirli bir süre sonra öğrenciler bu tür çalışmaları kaynak ve hedef dilde tekrarlayacaktır ve sonra iki öğrencinin biri kaynak dilde sayarken diğeri aynı anda geriden hedef dilde sayacaktır. Sözü edilen çalışmanın hedefi, öğrencinin zihnindeki ifade ve cümleleri eksik veya fazla olmaksızın ikinci bir şahsa iletme becerisini elde etmesidir.

Üçüncü Aşama

Burada gündeme gelen egzersizde öğrenci belirli bir cümle okur ve temel düşünceyi koruyarak farklı sözcükler ile onu yeniden kurar. Böylelikle öğrenci, cümledeki ana fikre ulaşmak için nasıl yoğunlaşma sağlanacağını öğrenir ve aynı yöntemi sadece cümlelerde değil kısa metinler üzerinde de tatbik eder. Kısa metinler öğrenci tarafından ana fikrin aktarıldığı farklı sözcüklerle tekrar yazılır (Altay, 1991).

Örnek

"Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Suriye krizini tartışmak üzere başkent Ankara'da Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin ile bir araya geldi."

"التقى رئيس الجمهورية رجب طيب أردوغان بالرئيس الروسي فلاديمير بوتين في العاصمة أنقرة لمناقشة الأزمة السورية"

Anlamı korunarak farklı bir biçimde kurulusa cümle şu şekilde olacaktır:

"Başkent Ankara'da Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Putin arasındaki görüşmede masada Suriye krizi var"

"الأزمة السورية على طاولة النقاش بين الرئيس أردوغان وبوتين في العاصمة أنقرة"

Bu egzersizleri sonlandırmak için belirlenen bir süre yoktur ve onların ne zaman biteceği öğrencilerin becerilerine bağlıdır. Öğitmen, istenen dereceye ulaşıldığına inanırsa çalışmalar durabilir.

Eğitmen bu egzersizleri farklı bir şekilde de uygulayabilir, örneği: kısa bir cümleyi öğrencilere dinletip onlardan cümleyi farklı kelimelerle anlamı kayıp etmeksizin yazmalarını isteyebilir, bir süre sonra da eğitmen bu işlemi kaynak dilde tatbik ettiği gibi yabancı dilde uygulayabilir.

Simultane Çeviri Eğitimi

Daha önce söylediğimiz gibi sözlü çeviri esasında beceriye dayalı bir konudur. Simultane veya ardıl çeviri türlerinde çalışmak isteyen kişiler bir dizi eğitimden de geçmiş olmalıdır. Böylelikle aldığı eğitimin ardından simultane çevirinin ileri seviyelerine ulaşmak için pratiğe başlama imkânı bulacaktır. Bu sahada son noktaya varmak için simultane çevirinin üzerinde durduğu en önemli stratejilere göz atmamız ve her aşamada uygulanan özel alıştırmaları öğrenmeye çalışmamız kaçınılmazdır. Simultane çeviri stratejileri başlıca üç dönemde temellendirilir: **Mesajı dinleme:** (Bu aşama için, mesafe egzersizleri denen özel çalışmaları içerir), **Mesajı anlama:** Bu aşamadaki uygulamalara "soyutlama egzersizleri" adı verilir ve **Sonraki cümleyi tahmin etmeye çalışmak:** Bu aşamadaki uygulamalara, "tahmin egzersizleri" adı verilir (Kornakov, 2000). Peş peşe gelen üç farklı zaman dilimine yönelik bu egzersizler, birbirinden ayıramayacak bir dizi çalışma olarak değerlendirilir, kursiyerler bu üç aşamayı iyice esneklik ve alışkanlık kazanarak bitirmelidir. Eğitimin tüm süreçleri için yeteri kadar zaman ayırmalıdır.

Mesafe Alıştırmaları

Tercüman anlık çeviriye başladığında duyduğu her kelimeyi çevirmeye çalışır. Ancak bazen bu durum; anlatım bozukluğuna, tekrara ve harfi harfine çeviri nedeniyle anlaşılmaz bir cümlelerin oluşmasına yol açar (Altay, 1991).

Örnek:

“Türkiye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Rıza Kayaalp'i Avrupa Güreş şampiyonluğunu kazanmasından dolayı tebrik etti.”

Tercüman adayı, yukarıdaki cümleden her kelimeyi işitir işitmez Arapçaya çevirirse şöyle bir tablo karşımıza çıkar:

"الرئيسُ التركيّ رجب طيب أردوغان، رضا قايّا آلب لَقَبَ بطلِ أوروبا في المصارعة لنيله من أجل هنا"

Bu ise yanlış ve anlaşılmaz bir çeviridir. Ancak kursiyer, kendisine yeterli mesafe (zaman) bırakırsa ve cümlelerin fiilini duyana dek beklerse doğru bir şekilde cümleyi Arapçaya aktarabilir. Yani yukardaki cümlelerin fiilini duyana dek beklemiş olursa çeviri aşağıdaki gibi olacaktır:

"هنا الرئيسُ التركيّ رجب طيب أردوغان، رضا قايّا آلب لِنَيْلِهِ لَقَبَ بطلِ أوروبا في المصارعة"

Dolayısıyla tercüman adayı, kendisi ile konuşmacı arasında nasıl mesafe koyacağını iyi öğrenmelidir. Cümleyi algılama ve anlaşılır biçimde hedef dilde yeniden ifade etmek için bu husus oldukça önemlidir. Öğrenci, fiilin ve öznenin nerede ve ne zaman geleceğini ve nasıl kullanacağını bilmelidir,

Mesafe egzersizleri üç aşamadan oluşmaktadır; Ardıl çeviri benzeri egzersizler, geçiş süreci egzersizleri ve simultane çeviri deneme egzersizleri.

Ardıl Çeviri Benzeri Egzersizler

Bu aşamadaki egzersizler, ardıl çeviriye benzerdir ama onla tamamen aynı değildir. Nitekim burada çeviri esnasında öğrencilerin not almasına izin verilmez. Öğrenci, konuşmacının sözünü bitirmesi için bekler ve cümleyi tam bir biçimde çevirir. Yani kendine çeviri öncesi bir cümlelik zaman bırakır. Bu egzersizde öğrenciye düşen

konusmacıyı sonuna kadar dinlemek ve ondan sonra çeviriye girişmektir. Konuşma süresi 5 saniye kadar kısa olsa bile bu ilkedan şaşılmamalı ve çeviriye başlamak için 5 saniye beklenmelidir (Altay, 1991).

Geçiş Süreci Egzersizleri

İlk aşama ile aynı adımları işler, ancak çeviri için beklenen zaman bir cümlemin yarısına indirgenir. Yani öğrenci beş saniye beklemek yerine burada 2,5 saniye bekleyecektir (Altay, 1991).

Simultane Çeviri Denemeleri

Yukarıdaki her iki aşamada da kademeli olarak verilen zaman aşılmıştır. Oysaki simultane çeviride herhangi bir süre söz konusu olmaksızın çeviriye birebir başlamak gerekmektedir. Yukardaki mesafe egzersizlerinin üç aşamasında da aynı metin üzerinde çalışılır, yani metin ilk verildiği zaman 5 saniyelik bir süre verilip simultane çeviriye başlanır. Ardından ikinci aşamaya geçildiğinde aynı metin verilerek zaman iki buçuk saniye indirilip simultane çeviriye başlanır, üçüncü aşamadaysa aynı metin üzerinden zaman dilimini kaldırarak doğrudan simultane çeviriye geçilir. Metnin zorluk seviyesi öğretmen tarafından belirlenir (Kornakov, 2000).

Soyutlama Egzersizleri

Çeviride tercümanın çeşitli nedenlerle gecikmesi mümkündür. Örneğin konuşmacı çok hızlı konuşur. Sözler karmaşık ve kapalı olur. Aynı şekilde tercüman herhangi bir nedenle birkaç saniye için bile olsa odaklanma kaybı yaşayabilir. Ancak sebep ne olursa olsun yaşanan gecikme sonucu tercüman, çeviride görülen eksikliği telafi etmek amacıyla kısa süreli belleği/hafızayı (short term memory), kullanmaya çalışacaktır (Mikkelsen, 2012). Fakat bu durum, onun yarasına merhem olmaz aksine şaşırmasına ve daha çok hatanın ortaya çıkmasına sebebiyet verir (Nurettin, 2013). Bu çerçevede tercüman sözdeki önemli mesajları seçerek eksiksiz bir şekilde anlamı aktarmasına yardımcı olan bir dizi çalışma

uygulamaya yönelir. Çok önemli olmayan ve anlam bağlamında yanlış götürmeyen bazı sözcükleri cümlesinden çıkarır. Örnek: Konuşmacı şöyle demiş olsun:

"في الحقيقة والواقع إن ظاهرة الاحتباس الحراري تؤثر بصورة جدية على المناخ"

"Aslında küresel ısınma olgusu, iklimi ciddi şekilde etkiliyor."

Burada çevirmen, bazı kelimeleri (aslında, ciddi şekilde) cümleden atabilir ve zaman kaybını önlemek için ana düşünce olan

"الاحتباس الحراري يؤثر على المناخ"

"Küresel ısınma, iklimi etkilemektedir" yargısını çevirmekle yetinebilir.

Soyutlama egzersizleri 4 bölümden oluşur; (özet ardıl çeviri, ana fikir çevirisi, simultane çeviri ve hızlı evre)'dir.

Özet Ardıl Çeviri

Kursiyer, not almaksızın cümleleri ardıl çeviri yoluyla hedef dile aktarır. Öğrenciden cümlelerin anlamlarını özetlemesi istenir. Bu amaç doğrultusunda kendisine yeterli vakit temin edilir. Öğrenci, özneye, yükleme varsa nesneye odaklanarak çeviri yapmaya çalışmalıdır, (Altay, 1991)

Örneği:

"أعلنت مديرية الأرصاد الجوية في تركيا توقعاتها لأحوال الطقس خلال الأسبوع الجاري، مشيرة إلى أن أمطاراً وتلوجاً غزيرة وموجات من البرد تنتظر كافة المدن التركية خلال الأيام القادمة."

"Türkiye Meteoroloji Müdürlüğü bu haftaya dair hava tahminleri açıklamasında önümüzdeki günlerde Türkiye'nin tüm şehirleri için yoğun kar ve yağmur yağışları, soğuk hava dalgaları beklendiğini söyledi."

Bu haberdeki önemli mesajların seçilmesi ve ikincil kelimelerin silinmesi durumunda cümle aşağıdaki gibi olacaktır:

توقعات هطول أمطارٍ وتلوجٍ غزيرةٍ في المُدنِ التركيّةِ في الأيامِ القادمة.

"Önümüzdeki günlerde Türkiye'nin şehirlerinde şiddetli yağmur ve kar yağışlarının etkili olması bekleniyor."

Başka bir örnek verirsek:

زارَ الرئيسُ العراقيُّ فؤادَ معصومَ العاصمةَ التركيّةَ أنقرةَ في زيارةٍ سريعةٍ لهُ وذلكَ لعملِ مُباحثاتٍ معَ الرئيسِ التركيِّ رجب طيّب أردوغان حولَ أزمةِ المياهِ بينَ العراقِ وأنقرة.

Bu haberdeki önemli mesajların seçilmesi ve ikincil kelimelerin silinmesi durumunda cümle aşağıdaki gibi olacaktır:

زارَ الرئيسُ العراقيُّ تركياَ لعملِ مُباحثاتٍ معَ نظيرهِ التركيِّ حولَ أزمةِ المياهِ بينَ البلدين.

Ana Fikir Çevirisi

Öğrenci bir önceki aşamada üzerinde çalıştığı cümleleri ve onların ana fikrini yeniden çevirmeyi dener ancak ardıl değil anlık bir biçimde diller arası aktarım yapmaya gayret eder, yani yavaşça değil çabuk bir biçimde çeviri yapmaya yoğunlaşır (Altay, 1991).

Simultane Çeviri

Bu aşama simultane çeviri adayları için en önemli aşamalardan biridir. Tercüman adayı, bu bölümde cümleleri herhangi bir eksiltme veya çıkarma olmaksızın tam bir şekilde simultane çeviri yapar. Ancak konuşmacı bu aşamada yavaş konuşur ve öğrenci de yavaş bir şekilde onun söylediklerini çevirir (Altay, a.g.e.).

Öğreneği:

"Siyaset tarihine ismini altın harflerle yazdırdı".

Çevirmen yukardaki cümleyi eksiksiz bir şekilde çevirmesi gerekmektedir ve cümlemin çevirisi aşağıdaki gibi çevrilebilir

"دَوَّنَ إِسْمَهُ فِي تَارِيخِ السِّيَاسَةِ بِأَحْرَفٍ مِنْ ذَهَبٍ".

Hızlı Evre

Öğrenci, bir önceki alıştırmada vermiş olduğumuz örnek (Siyaset tarihine ismini altın harflerle yazdırdı), tekrar eksiltme olmaksızın tam bir şekilde çevirecek fakat bu sefer daha hızlı çevirmesi gerekmektedir. Kursiyer en fazla sayıda cümleyi çeviri yapmaya çalışacak ve yakalayamadığı cümleleri atlayacaktır (Altay, 1991).

Soyutlama egzersizleri, söz farklı yerlere gitse bile düşüncenin özünü yakalayabilmesi ve çevirmesi için tercüman adayına yardımcı olur. Bu çabalar vasıtasıyla öğrenci, ana fikri tanıma becerisini elde eder. Cümledeki öğeleri anlamca birbirinden ayırmayı başarır. Böylelikle analitik düşünme ve sınıflandırma yeteneği gelişecektir.

Hızlı evreye ulaşıncaya kadar belirtilen üç aşamanın sırasıyla uygulanması gerekmektedir.

Tahmin Alıştırmaları

Bu tarz egzersizlerle öğrenci, kendisinin işitme kabiliyetini güçlendirmeyi hedefler. İyi bir dinleyicinin zihni, konuşmacının zihninin önünde bir düşünme kapasitesine sahip olabilir. Öğrenci, bu egzersizler sırasında konuşmacının sözüne özen göstermek için sürekli olarak çaba harcar ve onun nereye yöneleceğini merak eder. Zaman geçtikçe konuşmacının ikinci cümlesini tahmin eder hale gelir (Gonzalez; Vasquez & Mikkelsen, 2012, s. 858). Söz konusu uygulamalar, konuşmacıların sözlerini, ses tonlarını ve genel konuşma tarzlarını veya dilsel altyapılarını tahminde tercüman adayına çeşitli beceriler kazandırır.

Konuşmacının sözünün devamını tahmin etme:

"ولأجل إقامة منطقة آمنة بين تركيا وسورية والحد من القنابل التي تأتي من الأراضي السورية وتقتل الآمنين في المدن التركية قامت تركيا"

"Türkiye ile Suriye arasında güvenli bölge oluşturmak ve Suriye topraklarından gelen bombaları azaltmak ve Türk şehirlerindeki güvenliğini sağlamak için....."

Tercüman; konuşmacının, Türkiye tarafından sınırları kontrol eden terörist grupları kovmak ve bu alanları yerel halka teslim etmek için yapılan "Zeytin Dalı Operasyonu"nu gündeme getireceğini tahmin edebilir.

Konuşmacının ses tonlarını ve genel konuşma tarzlarını tahmin etme:

Nefi cümlesi	←	ما أجمل الطالب
İstifham cümlesi	←	ما أجمل الطالب؟
Taaccüp cümlesi	←	ما أجمل الطالب!

Konuşma dilinde noktalama işaretlerinin kullanılması mümkün olmadığından dolayı, öğrenci konuşmacının ses tonuna dikkat etmesi ve oradan cümlenin hangi anlamı taşıdığını tahmin etmesi gerekir, aynı şekilde

Ne veya nasıl anlamı taşır	←	نعم؟
Şaşıрма anlamı taşır	←	نعم!
Kabul ve onaylama anlamı taşır	←	نعم.

Bu alıştırmalar iki ana bölümde incelenir:

Konuşmacıyı Tahmin Etme

Bazen tercüman konuşmacıyı tam olarak tanımaz, onun konuşma biçimini, hitabet tarzını, kültürel ve toplumsal arka planını ayrıntılı olarak bilmez. Ama konuşmacının genel üslubu, ses tonu ve duygusal ifadelerine dayalı olarak söyleyeceği kimi tümceleri tahmin edebilir. Konuşmacı kürsüye çıktığında tercüman, onun davranışlarını izler ve bahsedilen hususları göz önünde bulundurarak kişiye özgü sözel üslubu gösteren temel noktaları saptamaya çalışır. Konuşmacı akıcı biçimde istediklerini dile getirdiğinde tercüman onun sözlerini kodlarına ayırır. Onun ses tonu ve konuşma hızını anlamamanın yanında dilsel yapıları ve ifadeleri kullanma biçimini çözmeye uğraşır. Tercüman zaman ilerledikçe konuşmacının düşünce dünyasına iyiden iyiye girmeye başlar ve onun karakterini kapsamlı biçimde analiz etmeye koyulur. Öğrencilerin konuşmacılara ait dilsel kimliği tahmin etmeye yönelik yeteneklerini geliştirmek amacıyla sınıf içerisinde uygulayabilecekleri birtakım yöntemler vardır. Bunlardan biri de farklı aksan ve tarzlarla konuşan çeşitli gruplardan insanların bir araya getirilerek konuşmalarına olanak sağlanmasına dayalıdır. Bu egzersizde kursiyer, konuşmacıları görmeden yalnızca dinleme yoluyla onlara ait dilsel özellikleri tahmin etmeye çabalar (Gonzalez; Vasquez & Mikkelsen, 2012, s. 859).

Konuşmacıya Ait Sözlerin Ana Fikrini Tahmin Etme

Tercüman, konuşmacının diyalog sırasında çeşitli cümleler dile getirirken aslında ne demek istediğini her zaman kavramayabilir. Sözün nereye evirildiğini ve her cümlelerin ana başlıkla ilişkisini takip etmelidir. Nitekim tercüman her cümlelerin yekdiğeriyle ve konuşmanın genel konusu ile olan bağlantısını dikkate alarak çalıştığında sağlam, yeterli ve hatası oldukça az olan bir çeviri gün yüzüne çıkmaktadır. İşte bu noktada, öngörülen alıştırmalar yoluyla öğrencinin cümleleri birbirinden ayırma ve her birinin konunun içeriği ile olan bağlantısını saptama becerisini edinmesi amaçlanır. Öğrenciye eksikler barındıran cümleler verilir ve ondan cümleyi anlamlı bir bütün şeklinde çevirerek tamamlanmamış bölümleri tahmin etmesi istenir (Gonzalez; Vasquez & Mikkelsen, 2012, s. 859).

Yukarıda belirtilenler, anlık çeviri yeteneğini kazanması için öğrenciye yardımcı olan bir grup egzersizdir. Bahsedilenlere ek olarak çok farklı anlık çeviri alıştırmaları da bulunur. Her uygulama kendine özgü biçim ve yöntemlere sahiptir. Simultane çevirmen adayları bunlar arasında yeteneği ile uyumlu yöntemi seçebilir. İlgili alıştırmalardan biri de sayı ve özel isimlerle ilgilidir. Tercümanlık için eğitim alan öğrenciye rastgele çeşitli sayılar söylenir. O da anında bunları çevirir. Sayılar küçükten büyüğe doğru bir sıralama ile aşamalı olarak öğrenciye aktarılır. Öğrenci onlar basamağından başlar, ardından yüzler basamağındaki sayılara ve daha üstüne çıkar. Son olarak çok sayıda sayı barındıran cümleleri anında çevirmeye çalışır. Aynı egzersiz özel isimlere de uygulanır.

Kursiyer, simultane çeviri uygulamasına girmeye hazır olana kadar bu tür egzersizleri yapmaya devam edecektir.

Kursiyer, zaman zaman çeviri kabinine girer ve simultane çevirinin atmosferine alışmak amacıyla kabin içinden çeviri çalışmaları yapmaya başlar. 5 dakikalık kayıtlardan başlayarak kademeli biçimde kabinden çeviri süresini artırır. Böylelikle 20 dakikalık ses kayıtlarına ulaşır ve onları başarı ile geçmesinin ardından 30 dakikalık kayıtları çevirmeye yönelir.

Daha önce de belirtildiği gibi çeviri süreci; beceri, eğitim ve pratiğe ihtiyaç duyar. Bu hususların tek bir kişide birleşmesi durumunda karşımızda simultane çeviri alanında başarılı ve parlak bir tercüman buluruz.

Sonuç

Yabancılarca Arapça öğrenim ve öğretimine verilen önem bu çağda oldukça artmıştır, özellikle son zamanlarda bu ilgi daha barizdir. Söz konusu olgu, dil bilime dair çalışmalara yeni boyutlar kazandırmaktadır. Küreselleşmeye paralel olarak çeviri çalışma ve araştırmaları da ilerleme kaydetmektedir. Hayatın farklı alanlarında genel biçimde yaşanan değişimlere ayak uydurmak arzusu ve dilin toplumdaki birlik ve iletişimde en önemli öge olmasına bağlı olarak çeviri çalışmaları genişlemektedir.

Araştırmamız, simultane çeviri alanında ortaya konan çalışmalardan birini simgelemektedir. Bu tezde, daha çok “Türkçe ve Arapça Arasında Simultane Çeviriyi Geliştirme Yöntemleri” başlığı etrafında yer alması mümkün konuları incelemeye çalışılmıştır. Tezimiz, daha faydalı olması amacıyla karmaşık ifadelerden uzak basit ve yalın bir dille yazılmıştır. Çeviriye ve onun farklı türlerine gene biçimde, simultane çeviri konusuna özel olarak değinmeye gayret edilmiştir. Türkiye’de simultane çeviri olgusu önünde duran problemleri masaya yatırılmıştır. Ayrıca bu yöndeki sorunların giderilmesine katkıda bulunan çözüm ve egzersizleri ortaya koymayı denemiştir. Ek olarak simultane tercüman adaylarının bu alandaki fiili durumu daha iyi bir noktaya taşımaları için yetenek gelişimine yardımcı olacak kimi tavsiyelere yer verilmiştir.

Simultane Çeviriyi Geliştirmeye Yönelik Öneriler

Genel olarak çeviri ve özel olarak simultane Batıyla karşılaştığında Ortadoğu’da yeteri kadar önem görmemiştir. Bölgenin şekillenmesinde karar sahibi olan yöneticilerin ikincil bir etkinlik olmaktan çıkıp gerçek bir sanayi dalına dönüşmesi için çeviriyi kalkındırmak üzere olanak sağlaması gerekmektedir. Burada Türkiye’deki fakülte ve yüksekokullarda simultane çeviriye yönelik çalışmaların fiili durumuna katkısı olacağını ve bu olguyu geliştireceğini düşünerek saptadığımız en önemli noktalardan söz etmeye çalışacağız.

- Yabancı diller ve çeviri fakülteleri bünyesinde uzman ve tecrübeli hocalar denetiminde yabancı dil eğitimi verilmelidir. Bu işin uzmanlarca gerçekleştirilmesi, yetkin simultane çevirmenlerin mezun edilmesi amacıyla çekirdek kadronun oluşturulması demektir. Ayrıca simultane çeviride kullanılan son model cihazlarla donatılan salon ve merkezler inşa edilmeli ve öğrencilerin

eğitimi için bu yerlerden yararlanılmalıdır. Yine simultane eviri konulu eğitim kursları ve çalıştaylar düzenlenmelidir.

- Yabancı dil eğitiminde yetkili olan fakülte ve yüksekokullar, öğrencileri simultane eviri alanına teşvik etmeden önce kendi ana dillerini en iyi bir şekilde öğretmeli ve onların ilgili dilin kültürünü ve özelliklerini bilip ona genel hatlarıyla aşına olmalarını sağlamalıdır. Son bilimsel araştırmaların belirttiğine göre kendi dilini akıcı ve düzgün konuşanlar, diğer dilleri üstün bir biçimde öğrenme ve kullanma konusunda yeteneklidir. Dolayısıyla ğrenci yabancı bir dil öğrenmeyi arzuladığında öncelikle kendi diline dönerek onu iyi bir şekilde bildiğinden emin olmalı ve ikinci bir dil öğrenimine ancak ana diline vakıf olduktan sonra girişmelidir.
- Yabancı dil eğitimi ile ilgilenen fakülte ve yüksekokullar, öğrencilerin yazılı veya simultane eviri sahasına atılmadan önce onlara yardımcı olacak geçmeleri gereken kimi sorular hazırlamalı ve eviri alanındaki temel prensipler ve odaklanmaya dair bilgilerini ölçmelidir. Aşağıdaki sorular örnektir: * Bu dilin öncelikli konuları hakkında ne biliyorsunuz?
* Bu dili konuşan bir ülkeye gidebilir misiniz?
* Ana diliniz ve söz konusu yabancı dil arasındaki yapısal farklılıkları ve benzerlikleri ayırt edebilir misiniz?
- Öğrencilere sabırlı olmayı ve yılmamayı aşılamak gerekir. Sabır, simultane eviri alanında uzmanlaşmaya yönelik adımlar açısından olduğa önemli bir meseledir. Unutulmamalıdır ki simultane eviri, kişinin bıkmadan usanmadan çalışmasını gerektiren ve çok fazla pratik isteyen bir dizi eylemden oluşur. Üstelik dil öğrenimi ve çeviriye hazır olma becerisi, insandan insana değişiklik gösterir. Dolayısıyla bireyin her daim sabırlı olması kaçınılmazdır. Simultane virinin gayet yorucu ve sebat talep eden bir iş olduğunu sürekli hatırlamalıdır. Ayrıca ğrencinin yabancı dille tanışmasının üzerinden çok geçmemişken ilk defada çeviriye atılmasını engellemek ve onu bundan uzak tutmak yerinde bir karardır. Böylelikle ğrencinin içinde başarısızlık ve ümitsizlik duygularının yeşermesine izin verilmemiş olur. Simultane çeviriye girmeden önce öğrencinin yabancı dilde uzun bir mesafe kat etmiş olması, dilin temel ilkelerini bilmesi ve

yazılı çeviri yapması zorunludur. Çeviri yolculuğundaki ilk yolculuk olan yazılı çeviri için de basit metinlerden zor metinlere ilerleyen aşamalı bir program belirlenmelidir. Tercüman adayı ancak bunlardan sonra simultane çeviriye başlamalıdır.

- Simultane tercüman adayı kursiyer veya öğrencilerin, çeviri sırasında uzun süreli belleği kullanmayı ve kısa süreli belleği aktifleştirmekten uzak durmayı öğrenmeleri gerekir. Çünkü bahsedilen bellek türünün esas alınması, tercümanın çok sayıda hataya düşmesine yol açar. Bilgiler kısa süreli bellekten hızla ayrılır ve bunu kontrol etmek imkânsızdır. Sadece uzun süreli belleğin kullanımını aktifleştiren yoğunlaştırılmış egzersizler yoluyla bilgilerin akıldan çıkması engellenir. Bu konu, simultane çeviri sürecinin başarı ve konsantrasyonla yürütülmesi için en önemli noktadır.
- Öğrenciler, yeterli eğitim aldıktan sonra bilinçlendirilmeli ve onlara hocalar tarafından rehberlik yapılmalıdır. Bunun ardından öğrenciler simultane çeviri sürecine girmelidir. Bu alandaki ilerlemenin yavaş ve tedrici olması zorunludur. Kişi simultane çevirinin derinliklerine rastgele dalamaz. Kararlaştırılmış bir program çerçevesinde eğitim görür ve zamanla uzmanlaşır. Örneğin ilkin ekonomik toplantıların çevirisini üstlenir, bu şekilde ekonomiyle ilgili kelime ve terimlere vakıf olur ve bahsedilen yabancı dilin hâkim olduğu ülkelerin iktisadi tarihini öğrenir. Tabii burada kastettiğimiz, tercümanın çeviri yapacağı alanda genel bilgiler edinmesidir yoksa ekonomi uzmanı olması değildir. Aynı programı daha sonra spor ve siyaset gibi alanlarda da uygular.
- Tercüman, mümkün olan en büyük ölçüde çeviri konusunda bilgi edinmelidir. Simultane çeviri yapacağı konuyu daha önce bilmelidir. Çünkü simultane çevirmende, yazılı çevirmende olan gözden geçirme ve kaydetme özelliği yoktur. Tercüman cümleyi telaffuz etmeye başladığında onun üzerinde düzenleme ve değişiklik yapması artık olası değildir. Simultane tercüman, canlı yayında haberleri anlatan bir sunucu gibidir. Nitekim sunucu da herhangi bir yanlış sözü değiştiremez, canlı yayını yeniden çekemez.

- Tercümanın similtane çeviriyi başarılı bir şekilde gerçekleştirmesi için ona yardımcı olan en önemli konulardan biri de sesini kontrol etme becerisidir. Similtane çeviri için ses; dingin, rahatlatıcı ve anlaşılır olmalıdır. Tercümanın, ses özelliklerini istenen şekilde getirdiğinde kendine güvenen bir görüntü verecektir. Ufak tefek hatalar işlese de bazı cümleleri ve cümle parçalarını çeviremeye bile ses tonunun güven vermesi alıcıda olumlu bir intiba uyandıracaktır.
- Öğrenciler, yabancı dilin konuşulduğu ülkelerin kültürlerini öğrenmeye okulları tarafından teşvik edilmelidir. Öğrenci ilgili ülkenin tarihini inceleyerek gazete ve dergileri okur, gelişmeleri ve önemli olayları bilmek amacıyla haber bültenlerini takip eder. Böylelikle öğrenci similtane çeviriyi çok zorlanmadan ve bazı kelimelere takılmadan gerçekleştirmesini sağlayan bir fikri zemin oluşturur. Fakülte ve yüksekokulların ilgili dillerin konuşulduğu devletlerin tarihi hakkında bilgi aktaran derslere eğitimin her düzeyinde yer vermesi istenir. Tarih alanında uzmanlaşmış bir isim, öğrencilere sözü geçen bölgenin başkenti, önemli yerleri, iktidar ve muhalefet partileri ve tanık olduğu savaşlar gibi konuları öğretir.
- Çeviri öğretimi alanında yetkin olan enstitü ve fakültelerde çeviriye konu olan dilin konuşulduğu devletlerin kültürü ve ülke içinde sürdürölen gelenek ve görenekler hakkında bilgi veren bir ders içeriğı hazırlanmalıdır. Çünkü ötekinin kültürünü bilmek, similtane çeviri sırasında konuşmacının sergilediğı tepki ve psikolojik davranışları anlamaya yardımcı olur. Tercümanın sahip olduğu bilgi aracılığıyla bunları alıcıya yansıtabilir. Çeviri eyleminde kültürel bağlamın büyük bir önemi vardır. Zira başarılı bir çeviriye ulaşmak, metin veya sözel ifadelerin zorunlu olarak meydana geldikleri kültürel bağlam çerçevesinde anlaşılmasını gerekli kılar. Dolayısıyla harfi harfine çeviri, her zaman için ideal çeviri biçimi olamaz. Üstelik kimi zaman hatalara yol açar. Çünkü metni oluşturan birimlerin motamot çevirisi, hedef dilde anlatılmak istenen anlamla ilişkili olmayabilir. Bu nedenle çeviriye dair dersleri okutan kadroların, öğrenci dikkatini bu noktaya çekmeleri ve bu hususu özellikle vurgulamaları gerekir. Terimsel ifadeler, meydana geldikleri çevrenin ürünüdür. Anlaşılp ikinci bir

dilde ideal şekilde yeniden oluşturulmaları için kültürel bağlamın anlaşılması ve arka planın bilinmesi kaçınılmazdır.

- Öğrenciler, çok yönlü hafızayı korumaya teşvik edilmelidir. Başka bir deyişle tercümanın zihinsel becerileri esnek kalmayı sürdürmelidir. Bilmeceler ve mantık sorularının çözümü yoluyla zihinsel beceriler geliştirilebilir. Ayrıca fakülte ve enstitü idareleri tarafından bu yöne hitap eden dersler konulabilir. İlgili özellikleri güdüleyen egzersizler, bol bol yapılmalıdır. Çünkü simultane çeviri, yüksek zihinsel kapasiteler talep eden bir süreçtir. Dolayısıyla insan aklının esnekliği her daim korunmalıdır.
- Farklı aksanlarla ve ağızlarla konuşan insanları dinlemek için bir ders tahsis edilmesi yoluyla öğrencinin değişik konuşma biçimlerini anlama üzerinde eğitilmesi gereklidir. Bu eğitim sayesinde tercüman, yerel ağızlardan kelimeleri kullanan konuşmacıları çevirirken herhangi bir zorluk yaşamayacaktır.

KAYNAKLAR

- Abbassa, M. (1991). Tercemetu'l-meârifî'l-arabiyye ve eseruha fî'l-hadaratî'l-ğarbiyye, *Mecelletu'l-Adab dergisi*. 6(5). 53-60.
- Abbassa, M. (2002). Traduction des connaissances arabes, in comparison. *Journals.epublishing*, 13(5), 177-182.
- Abdulgani, E. (2015). *Ahtaa fî't-terceme kadet en tüşile huruben* <http://lite.almasryalyoum.com/lists/41029/sayfasından> erilmiştir.
- Albir, L. (2002). Translation techniques revisited: a dynamic and functionalist approach. *Meta*. 47(4). 498-512.
- Altay, A. (1991). Simultane çeviri eğitiminde bir yöntem. *Hacettepe çeviri bilim ve uygulamaları dergisi*. (1). 251-259.
- Anany, M. (2003). *Nadariyatü't-tercemeti'l-hadisa*. Mısır: Mısır uluslararası şirketi.
- Bartuld, F. (t.y). *Tarihul-hadaratil-islamiyye*. Mısır: Dar el maarif.
- Berismat, İ. (2003). Ettercemetu ve ettavil, *Elmecelletu- elücamiiyye. Elmerkez el-cemii*. 1(3). 67-71.
- Blenser, M. (1978). *El-ulumu-ttıbiyye ve ttip*. Kuvyit: Silsiletu alemil-marife.
- Doğru, E & İşler, E. (2013). Kur'an deyimlerinin semantik analizi. *Eskiyei dergisi*. 27(2). 79-102.
- ed-Didâvi, M. (2000). *et-Tercemetu ve't-tevâsul*. Beyrut: el-Merkezu's-sekâfi'l-arabi.
- ed-Ducânî, B. (2007). Devru't-terceme fî hivâri'l-hadarât, tecarubun raide tereket eteren barizen fî'l-muctemei'l-mutelekki. *El najah üniversitesi dergisi*, 3(21). 137-169.
- el-Abd, A. (1997). *Hareketu't-tercemeti'l-hadise ittichâh ve mu'tayat fî'l-edeb ve minhâci'l-bahs*. Mısır: el-Heyetu'l-amme li kusuri's-sekâfe.
- el-Câhiz, E. Harun, A. (2008). Dimaşk: mektebetu lisani'l-arap.
- el-Cevheri, E. (1987). *es-sıhhâh*. Beyrut: Daru'l-ilm li'l-melâyîn.

el-Cezira (2012). *Tehrifu İran lihitabi Mursi yusiru cedelen*.
<http://www.aljazeera.net/news/reportsandinterviews/2012/9/1>

Sayfasından 01/09/2012 tarihinde erılmıştır.

el-Ebtah, S. (2017, Ekim 02). Hezimetun fi't-terceme. eş-şarku'l-avsat.
<https://aawsat.com/home/article/1039951> 17 sayfasından erılmıştır.

el-Ezuri, A. (2003). *Mucemu'l-muncid fi'l-luğa ve'l-ilâm*. Beyrut: Dâru'l-meşrik.

el-Hâkim, E. (1989). *İlmu't-terceme ennedari*. Beyrut: Dar atalas li't-terceme.

el-İlis, S. (1999). *et-Terceme fi hizeti's-sefafi'l-cemehiriyye*. Mısır: Arap yazarlar birliği.

el-Kesem, Arap eğitim, bilim ve kültür kurumu (t.y.).

http://www.alecso.org/bayanat/automatic_translation.htm sayfasından erılmıştır.

el-Mesûdî, A. (1989). *Murûcu'z-zeheb* (1. cilt). Beyrut: el-mektebu'l-asriye.

el-Yozbeki, T. (2007). et-Terib fi'l-asri'l-emevi ve'l-abbasi. *Mecelletu adabi'r-rafideyin dergisi*. (7). 41-67.

Ferrûh, Ö. (2002). *Târîhu'l-ulûm inde'l-arab*. Beyrut: Daru'l-ilmi li'l-melâyîn.

Firûzâbâdî, M. el-İrksusi, M. (Ed.). (2005). *Kamusû'l-muhit*. Beyrut: Dâru ihyâi'd-durûsi'l-arabî.

Gaiba, F. (1998). *The origins of simultaneous interpretation*. Canada: University of Ottawa Press.

Gonzalez, R., Vasquez V. & Mikkelson H. (2012). *Fundamentals of court interpretation*. North Carolina: Carolina Academic Press Durham.

Hadid, İ. (2011). *et-Tercemetu'l-fauriyye*, Mısır: Dâru'l-kutubi'l-kanuniye.

Halil, İ. (1984). *Halid bin Yezid Siretuhu ve İhtimamâtuhu'l-ilmiyye (Dirâse fi'l- Ulûm inde'l-Arab)*, Bağdat: Daru'l-hurriyye.

Hasasin, M. & Muluk, K. (2014). *Dauru harahkei-tterceme ve el-nakil fi'-hayâtil-ilmiyye ibbanel-asri'l-abbasiyi evvel*, Yüksek Lisans Tezi, Telmesan Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Fas.

Hüseyyin N. (2007). *Dirâsetun fi kitâbi'l-fihrest li İbni nedîm*, Yüksek Lisans Tezi, Musul Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Irak.

İbn Kuteybe, E. (1992). *el-Meârif*. Mısır: el-Heyetu'l-misriyyetu'l-âmme li'l-kitâb.

İbn Manzûr, M. (1999). *Lisânu'l-arab*. Beyrut: Daru sâdır.

- İbn Nedîm, E. (1997). *el-Fihrist*. Beyrut: Daru'l-meârif.
- İbrahim, F. (1984). *Halid bin Yezîd siretuhu ve ihtimamâtuhu'l-ilmîyye (dirasetun fi'l-ulûmi inde'l-arap)*. Bağdat: Dâru'l-hurriye li't-tibâa.
- Karasar, N., (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkiler, Teknikler*. Ankara: Nobel.
- Kornakov, P. (2000). Five principles and five skills for training interpreters. *Meta* 40(2), 241-248.
- Kuraz, I. (1985). The rock tombs of the princes of elephantine: earliest references to interpretation in pharaonic Egypt. *Journal of Babel*, 31(4), 213-218.
<http://www.jbe-platform.com/content/journals/10.1075/babel.31.4.05kur> sayfasından erilmıştır.
- Kurz, I. (2012). *Danica Seleskovitch Ödülü'nü kazanan Ingrid KURZ'in konuşması*,
http://www.prix-danica-seleskovitch.org/Discours_Kurz_10mars12.pdf sayfasından erilmıştır.
- Lebert, M. (2011). *La traduction automatique*.
<http://www.webreview.dz/IMG/pdf/7-20.pdf> sayfasından erilmıştır.
- Luati, F. (2016). et-Tercemetu ve'l-hivâru's-sekâfi. *Ebi Bekir Belkaid üniversitesi dergisi*, 8(9), 129-139.
- Macdonald, F. (2015). *Ahtau't-tercemi'l- ekseri şuhreten ve fedaheten*
[http://www.bbc.com/arabic/artandculture/2015/02/150205_vert_cul_greatest mistranslations_ever](http://www.bbc.com/arabic/artandculture/2015/02/150205_vert_cul_greatest_mistranslations_ever) sayfasından erilmıştır.
- Mikkelsen, H. (2011). Want to improve your interpreting?. *ATA chronicle*, 4002(12), 21-24.
- Mikkelsen, H.& Jourdenais, R. (2015). *The Routledge Handbook of Interpreting, USA*: Routledge.
- Nevini, M. (1993). *el-Mucemu'l-mufasssal fi'l-edep* (1. cilt). Mısır: Dâru'l-kutubi'l-ilmîyye.
- Nurettin, L. (2013). *et-Tercemetu'l-elfauriyetu fi'l-mahâfili'd-duellîye*. Yüksek Lisan Tezi, Ohran üniversitesi, Cezayir.
- Panset, S. (2012). *Dirâsâtu't-terceme*, (F. Abdulmuttalip, Çev.). Dimaşk: Suriye Kültür Bakanlığı.
- Pöchhacker, F. & Shlesinger, M. (Ed.). (2012). “ *Interpreting in antiquity.*” In *The Interpreting Studies Reader*. London: Routledge.

- Pöchhacker, F.& Shlesinge, M. (2001). *The Interpreting Studies Reader*, USA: Routledge.
- Rıdvan, J. (2010). *Meusuatu't-terceme* (M. Yehtan, Çev.). Cezayir: Menşûratu mehberi'l-luğâti'l-luğaviyye.
- Rıza, A. (1958). *Mucemu metnu 'l-luğa* (1. cilt). Beyrut: Daru mektebeti'l-hayât.
- Rpstranslation wordpress (2015).
<https://rpstranslations.wordpress.com/2015/01/09/the-biggest-interpreting-mistakes-in-history> adresinden erilmıştır.
- Salih, H. (2011). Hareketu't-terceme fî bilâdi's-Şâm fî'l asri'l emevî. *Eğitim bilimler fakültesi dergisi*, Musul Üniversitesi, 11(1), 35-61.
- Sami, A. (1978). *Menahicu 'l-bahiti inde mufekkiri 'l-islam*. Mısır: Daru'l-meârif.
- Seeber, K. (2015). *Simultaneous Interpreting*. New York: Routledge.
- Selame, C. (2007). et-Tercemetu fî'l-asril-abbâsî. *Qudus Üniversitesi Dergisi*, 4(2), 35-56.
- Sky News (2014) <https://www.skynewsarabia.com/technology/710266> sayfasından erilmıştır.
- Sözcü gazetesi (t.y.). *Erdoğan ve Trump'ın basın toplantısına çeviri hatası damga vurdu*. <https://www.sozcu.com.tr/2017/dunya/erdogan-ve-trumpin-basin-toplantisina-ceviri-hatasi-damga-vurdu-1854422/>. Sayfasından erilmıştır.
- Van Dam, I. (1986). *Strategies of simultaneous interpretation*. The theoretical and practical aspects of teaching t~slation sempozyumu'nda yayınlanmış bildiridir, Trieste universitesi, Italya.
- Zahran, A. (2007). *The consecutive conference interpreter as intercultural mediator: acognitive-pragmatic approach to the interpreter's role*. Doktora Tezi, Salford Üniversitesi, London.



GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..